

•
ANALELE ȘTIINȚIFICE
ALE
UNIVERSITĂȚII „ALEXANDRU IOAN CUZA”
DIN IAȘI
(SERIE NOUĂ)

ISTORIE

TOM LXXI
2025

Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași

COLEGIUL DE REDACȚIE:

Nelu Zugravu (Iași), Neculai Bolohan (Iași), Alexandru-Florin Platon (Iași), Petronel Zahariuc (Iași), Ștefan S. Gorovei (Iași), Maria Magdalena Székely (Iași), Cristian Ploscaru (Iași), Claudiu Topor (Iași), Gabriel Leanca (Iași), Gheorghe Iacob (Iași), Ovidiu Buruiană (Iași), Victor Spinei, membru al Academiei Române (Iași), Ioan Aurel Pop, președintele Academiei Române (Cluj-Napoca), Ovidiu Cristea (București), Rudolf Dinu (București), Antal Lukács (București), Ion Eremia (Chișinău), Ion Varta (Chișinău), Dennis Deletant (Londra), Carol Iancu (Montpellier), Hans-Christian Maner (Mainz).

COMITETUL DE REDACȚIE:

Laurențiu Rădvan (redactor șef),
Lucrețiu Mihailescu-Bîrliba, Ionuț Nistor, Adrian-Bogdan Ceobanu,
Adrian Vițalaru (secretar de redacție),
Mihai-Bogdan Atanasiu (secretar de redacție).

Responsabilitatea pentru opiniile exprimate în textele publicate revine în exclusivitate autorilor.

Manuscrisele, cărțile și revistele propuse pentru schimb,
ca și orice corespondență se vor trimite redacției:

Laurențiu Rădvan

Facultatea de Istorie
Universitatea „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
B-dul Carol I 11,
700506, Iași, România
Tel.: 40-(0)232-20.12.74
e-mail: radvan@uaic.ro

ISSN 1221-843X
eISSN 2821-4617
Printed in Romania

CUPRINS

Andi Mihalache, <i>Seninul întortocheat al cerului: cromatică, istorie și cultură (I)</i>	7
Daniel Mirea, <i>Datarea a patru documente din timpul lui Sigismund de Luxemburg și al lui Vlad Dracul</i>	47
Alexandru Simon, Petru Aron, Iancu de Hunedoara și Mehmed al II-lea în ajunul bătăliei de la Belgrad: informații dintr-un „raport venețian de sinteză” de la sfârșitul lunii aprilie 1456	73
Livia-Ioana Potop, <i>Instrumente notariale din Transilvania medievală: considerații privind păstrarea și transmiterea unor surse arhivistice mai puțin obișnuite</i>	91
Mihai Covaliu, <i>Între diplomație și primejdie. O misiune moldovenească la Veneția (1505-1506)</i>	101
Andrei Constantin Sălăvăstru, <i>Rebels for the faith: The Sorbonne’s seditious propaganda during the French Wars of Religion</i>	113
Gheorghe Lazăr, <i>Despre logofeții de taină ai Cancelariei Țării Românești. Studiu de caz: Iane Dâmboviceanu</i>	129
Elena Bedreag, <i>Înrudiri, cheltuieli și alte „mărunțușuri” în câteva documente patrimoniale din veacul al XVIII-lea</i>	157
Iulian Moga, <i>Saint Xenia’s Feigned Foolishness</i>	179
Alexandru Gorea, <i>Focul din 1784 și reconfigurarea centrului puterii domnești la Iași</i>	191

Laurențiu Rădvan, <i>Considerații cu privire la un plan rusesc al Focșanilor (1828)</i>	211
Simion-Alexandru Gavriș, <i>Centralism și autonomie locală în legislația administrativă a guvernării Lascăr Catargiu (1871-1876)</i>	225
Simion Câlția, <i>Reglementarea prețului pâinii în București (sfârșitul secolului al XIX-lea – începutul secolului al XX-lea)</i>	237
Tamara Botez, <i>„Monarhia de rol” și portul popular ca formă de legitimare în România (sfârșitul sec. XIX – începutul sec. XX)</i>	259
Ciprian-Lucrețius Suciu, Florin Marinescu, <i>Duhovnici români la Sfântul Munte Athos: superiorul Antipa Dinescu</i>	275
Claudiu-Lucian Topor, <i>România în vecinătatea războiului: chestiunea înarmărilor între 1914 și 1916</i>	287
Ana-Maria-Ioana Lupășteanu, <i>Război și propagandă în Bucovina austriacă. Misiunea lui Nathan Eidinger la București (1915)</i>	309

Bianca Șendrea, <i>Structura mării proprietăți și agricultura din Transilvania după reforma agrară din 1921</i>	319
Ionel Doctoru, <i>Sediul Legației române de la Paris (1922-1930). Între aspirații și realitate</i>	333
Bogdan-Alexandru Schipor, <i>Dragoș Cotlarciuc, an (almost) unknown expert on Baltic Region at the Romanian Ministry of Foreign Affairs, 1938-1939</i>	343
Árpád Hornyák, <i>Depiction of Hungarians in 20th century Serbian history textbooks</i>	353
Geanina-Ancuța Costăș, <i>Relații culturale româno-britanice: o analiză a programului de schimburi culturale (1963-1965)</i>	369
Iana Balan, <i>Imperative politice, schimburi culturale și strategii universitare. Lectori ieșeni de limba română la Universitățile din Polonia în anii 1967-1989</i>	381
Lucica Iorga, Lucian Leuștean, <i>Tribulații în cadrul lagărului socialist: întâlnirea de la Ialta (2 august 1971), cu România personaj principal în absența (un document și câteva considerații)</i>	409
Victor Rizescu, <i>Marxism și naționalism, continuitate și ruptură. Două teme de sociologie istorică în patru etape ale istoriei românești</i>	437

<i>Recenzii și note bibliografice</i>	449
Duane W. Roller, <i>Imperiul Mării Negre. Gloria și decăderea lumii lui Mitridate cel Mare</i>, trad. Sergiu-Adrian Adam, București, Editura Humanitas, 2025, 372 p. (Alex-Marian Cornea); Martyn Rady, <i>Habsburgii. Ambiția de a stăpâni lumea</i>, traducere din limba engleză de Lia Decei, prefată de Matei Cazacu, București, Editura Corint, 2023, 585 p. (Ana-Maria-Ioana Lupășteanu); Avram Iancu – un om între oameni. <i>Lucrările Conferinței Internaționale: Avram Iancu – 200 de ani de la naștere: omul, contemporanii, epoca</i>, Deva, 9-10 mai 2024, coord. Ioan Bolovan, Ioan Sebastian Bara, Cluj-Napoca, Editura Academiei Române, Centrul de Studii Transilvane, 2024, 713 p. (Constantin Ciobanu); Pierre-Antoine Dessaux: <i>Vermicelles et coquillettes. Histoire d'une industrie alimentaire française</i>, Tours, Presses Universitaires François-Rabelais, 2023, 308 p. (Simion Călția); Carmen-Sorina Rîjnoveanu (coord.), <i>The wars of independence, diplomacy and society. New perspectives and approaches on the Great Eastern Crisis 1875-1878. Războaiele de independență, diplomație și societate. Noi perspective și abordări privind Marea Criză Orientală 1875-1878</i>, București, Editura Militară, 2023, 284 p. (Maria Cerniș); <i>Relații politice și militare româno-otomane-turce 1878-1989: documente</i>, volumul I, 1878-1938 = <i>Romanian-Ottoman-Turkish Political and Military Relations 1878-1989: documents</i>, volume I, 1878-1938, coord. Carmen-Sorina Rîjnoveanu, responsabil de vol. Manuel Stănescu, București, Editura Militară, 2023, 559 p. (Andrei Grigoraș); Eduard Andrei, Laurențiu Vlad, <i>Două istorii ale participării României la Expoziția Universală de la New York (1939-1940)</i>, Târgoviște, Cetatea de scaun, 2024, 281 p. (Mădălin Anghel); Constantin Hlihor, <i>Cu mâinile altora: România și războaiele prin intermediari în Africa (1970-1985)</i>, București, Corint, 2025, 364 p. (Teodor-Petru Bărgăoanu).	
<i>Abrevieri</i>	473

Despre *logofeții de taină* ai Cancelariei Țării Românești. Studiu de caz: Iane Dâmboviceanu

Abstract: The knowledge and understanding of how the princely chancellery functioned represents an important objective, one that can offer multiple answers regarding the institutional evolution of the extra-Carpathian Romanian states. However, achieving such an objective requires not only an exhaustive and long-term research of the documents issued by this institution, but also prosopographical research focused on capturing the multiple dimensions of this professional category. Taking these prerequisites into account, the present study will highlight several relevant aspects of the activity and family of one such “servant of the pen”, Iane Dâmboviceanu.

Dâmboviceanu belonged to a professional group that is not only numerically limited, but also insufficiently researched – namely, “the secret logothetes”. Attested in documents beginning with the ascension of Constantin Brâncoveanu (1688-1714) to the Wallachian throne, these logothetes enjoyed a special status within the princely chancellery, being in the direct service of the ruler and entrusted with activities and missions known only to a small circle of political decision-makers. The first part of this study presents the activity carried out by Iane Dâmboviceanu, beginning in 1694 – the year he is first attested in sources as a simple logothete – and traces the various political missions and “services” entrusted to him by Constantin Brâncoveanu and the rulers who followed him until the middle of the 18th century. The loyalty and conscientiousness with which he accomplished the duties entrusted to him throughout this period earned him recognition and fiscal privileges granted by the ruler. However, there were also moments of turning point, if we take into account the fact that he had to accompany the family of prince Brâncoveanu in their exile from the Asian space of the Ottoman Empire (in Kutahya). The second part of the study provides interesting details from this princely logothete’s family life – particularly regarding his marriage to Maria Bălăcescu, his second wife, as well as his land acquisitions and his involvement in the foundation of the church of Dâmbovicioara, in Dâmbovița County. In the annex of this study, a number of six documents are published, unknown to the existing scholarly literature, yet highly relevant to the present research.

Keywords: the princely chancellery; Walachia; the Secret Logothetes; Iane Dâmboviceanu; 18th century.

* CS I dr., Institutul de Istorie „Nicolae Iorga” din București, România; georgelaz2001@yahoo.fr.

Într-un studiu publicat în urmă cu un deceniu, referitor la problematica logofeților din cancelaria Țării Românești, atrăgeam atenția asupra importanței acestei direcții pentru mai buna înțelegere a evoluției din perspectiva instituțională a statelor românești extracarpătice, deziderat care presupune cu „necesitate” realizarea unor cercetări prosopografice care să aibă în centrul lor această categorie profesională¹. Evident, reușita unui asemenea obiectiv impune cu necesitate nu numai „defrișarea” și (de ce nu ?) publicarea unui număr cât mai mare din documentele ce acoperă perioada secolelor XVII-XVIII, cât și realizarea unor studii punctuale, prin care să se încerce reconstituirea vieții și a evoluției profesionale a unora dintre acești „oameni de condei”², mecanismele de selecție și cooptare în „ciata scriitorilor marelui divan”³, identificarea mediului socio-economic de proveniență a acestora, surprinderea fenomenului „continuității profesionale”, în măsura în care a existat, pe parcursul a mai multor generații în sânul aceleiași familii, diversele strategii „mobilizate” în scopul realizării unei promovări în plan social și politic etc.

Cum publicarea exhaustivă a documentelor ce acoperă perioada cuprinsă între cea de-a doua jumătate a secolului al XVII-lea și primele trei decenii ale secolului al XIX-lea pare a deveni astăzi un obiectiv tot mai greu de atins – ca urmare și a creșterii spectaculoase din perspectivă cantitativă a numărului acestor înscrisuri în contextul „birocratizării” și a importanței juridice pe care actul scris îl ocupă în societatea vremii –, întocmirea de micro-biografii ale unor asemenea „actori” implicați în elaborarea documentelor de cancelarie constituie o soluție acceptabilă, oferindu-ne totodată indicii prețioase pentru mai buna cunoaștere a activității acestei importante instituții a statului nord-dunărean⁴. Dată fiind această situație, în cele ce urmează vom încerca să prezentăm aspecte relevante privind activitatea și familia unui asemenea „slujitor al condeului”⁵, aparținând însă de această dată unui grup destul de restrâns numeric, insuficient cercetat până acum și deopotrivă beneficiar al unui statut special în cadrul cancelariei domnești: acela al *logofeților de taină*⁶.

¹ Gheorghe Lazăr, *Logofeții cancelariei domnești din Țara Românească (sec. al XVII-lea). Considerații preliminare pentru o cercetare prosopografică*, în „Istros”, XX (2014), p. 585-619; pentru Moldova, cei interesați pot consulta lucrarea lui Silviu Văcaru, *Diecii țării Moldovei în prima jumătate a secolului al XVII-lea*, Iași, Editura Junimea, 2006.

² Nicolae Iorga, *Știri despre Axintie Uricariul*, în *AARMSI*, s. III, t. XVI (1934-1935), p. 25.

³ *Istoria Cotrocenilor în documente (secolele XVII-XX)*, coord. Carmen Păsculescu-Florian, Marian Constantin, București, 2001, p. 34-39, nr. 13.

⁴ A se vedea în acest sens, studiile noastre: *Un logofăt din cancelaria lui Constantin Brâncoveanu: Constantin Conțescu. Contribuții documentare și genealogice*, în *SMIM*, XXXVI (2018), p. 149-180; *Contribuții documentare privind genealogia familiei Târnoveanu (sec. XVII-XVIII)*, în *SMIM*, XXXVII (2019), p. 257-277.

⁵ Constantin Bălan, *Considerații privind activitatea «slujitorilor condeului» și semnificația prezenței lor în arealul Țării Românești în evul de mijloc și la începutul epocii moderne*, în *RA*, (1991), nr. 3, p. 311-317.

⁶ Ei trebuie delimitați de categoria *secretarilor străini* ai domnilor fanarioți, despre care a se vedea Constanța Vintilă, *Secretarii străini ai domnilor fanarioți. Rețele și patronaj în secolul al XVIII-lea*, în *RI*, XXXIII (2022), nr. 4-6, p. 235-267.

Înainte însă de a prezenta detaliile referitoare la cel ce face obiectul prezentului studiu, considerăm că este necesar să subliniem faptul că existența unor asemenea *logofeți de taină* este atestată începând abia cu urcarea în scaunul de la București a lui Constantin Brâncoveanu⁷, detaliu nu lipsit de semnificații dacă avem în vedere fie și numai impresionanta „zestre” documentară elaborată în timpul domniei acestuia, adeseori asemănat cu Constantin cel Mare și considerat „tată făcător de bine a toatei politiei”⁸. Deopotrivă, nu putem decât presupune că acești *logofeți de taină* se aflau în slujba directă a domnului sau a unora dintre marii dregători, fiind implicați și „folosiți” în derularea unor activități (cel mai probabil „purtarea” unei corespondențe secrete, dar și a altor sarcini, după cum vom vedea ceva mai jos!!) ce trebuiau să fie cunoscute („auzite”) doar de cei aflați în cercul restrâns al decidenților politici din acea vreme (marele logofăt, marele postelnic etc.). De aceea, având în vedere caracterul confidențial al „slujbelor” cu care un asemenea *logofăt de taină* era însărcinat, nu credem că trebuie să ne surprindă în vreun fel nici numărul destul de redus al mărturiilor documentare „conservate” în urma desfășurării activității lor, nici caracterul indirect al acestora.

Revenind la problematica demersului nostru, precizăm că personajul ce face obiectul acestuia este un anume *Iane*, însoțit în documente cu patronimicul *Dâmboviceanu*, ceea ce dovedește că era originar din satul Dâmbovicioara, jud. Dâmbovița. Totodată, considerăm că trebuie să amintim încă din acest moment un alt detaliu care, în fapt, a constituit și imboldul ce ne-a determinat în urmă cu ceva ani să „deschidem” acest dosar. Mai exact, este vorba de un hrisov din luna august a anului 1753 prin care domnul Constantin Racoviță reconfirmă credinciosului său boier Iane Dâmboviceanu biv vel clucer za arie, ajuns „la vârsta bătrâneților și la slăbiciune”, o serie de mai vechi „privileghii” fiscale: scutirea casei lui „de toate dăjtile și orânduialele vericât ar eși de la vistiieria domnească pe ceata boierească”, precum și dreptul de a beneficia de zece oameni de poslușanie „scutiți de dăjdi”, ca să-i fie „pentru hrana și chiverniseala vieții lui”. Recurgând la o retorică flamboiantă, Constantin Racoviță își justifică gestul de munificență, invocând atât exemplul oferit de înaintașii săi, „domnii și oblăduitorii cei de Dumnezeu aleși și înălțați la stepana cea mai înaltă și proslăvită a domniei spre stăpâniri de țări și de noroadă”, cât și „datoria netăgăduită” pe care „un diadoh și namestnicu

⁷ Din informațiile noastre, primul „titular” al statutului de *logofăt de taină* este Mihai, prezent ca martor într-un document din 9 iulie 1690 (Gh. Lazăr, *Documente privitoare la negustorii din Țara Românească*, II (1689-1714), Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 24-25, nr. 12). La rândul lui, acesta era fiul unui alt logofăt activ în cancelaria domnească încă de la mijlocul secolului al XVII-lea, Stan din Târgoviște, ai cărui descendenți își vor asuma patronimicul de *Târgovișteanu*; sperăm că într-un studiu viitor să putem oferi ceva mai multe informații asupra acestei familii de logofeți de cancelarie.

⁸ *Bibliografia Română Veche*, ed. Ioan Bianu și Nerva Hodoș, I, București, 1903 (prefața lucrării *Pildele filosofești*, tipărită în 1713 cu ajutorul financiar al negustorului Manu Apostol). În același sens, a se vedea și Violeta Barbu, *Locuri ale memoriei: panegiricele dedicate lui Constantin Brâncoveanu*, în Violeta Barbu (editor), *In honorem Paul Cernovodeanu*, București, Editura Kriterion, p. 377-393.

părintescului nostru scaun” trebuia să o manifeste față de „slugile cele bătrâne și drepte și încă și părintești”, a căror „credincioasă și osârdnică slujba” se impunea a fi răsplătită.

Deși cuprinsul actului domnesc este cunoscut de ceva timp, fiind pus în circuitul științific în urmă cu un deceniu⁹, documentul a reținut atenția mai degrabă din perspectiva elementelor de decorație exterioară, fiind inclus într-o serie de asemenea hrisoave în măsură să ne ofere detalii despre *retorica vizuală* din timpul domniilor fanariote¹⁰. În cele ce urmează, vom încerca să suplinim acest „gol de informație” în ceea ce privește beneficiarul actului de milostenie, despre care mai aflăm că încă „din tinerețele lui au slujitu domnilor și țării... cu credință și dreptate”, începând cu domnia „bătrânului domnu Costandinu Basarabu Brancoveanu Vodă” și până în aceea a „prea luminatul părintele domniei mele, Mihai Racoviță voievod”¹¹, afirmație confirmată întru totul de informațiile documentare pe care le vom aminti în cele ce urmează.

Astfel, din datele de care dispunem până la acest moment, putem preciza că prima mențiune documentară a lui Iane, având calitatea de simplu *logofăt*, datează din luna noiembrie a anului 1694, când numele lui îl regăsim menționat printre cei 12 boieri hotarnici luați de marele portar Vergo ca să-i aleagă partea de moșie din Nencești, cumpărată de la Mihail călugărul, fiul lui Mihalcea sluger¹². Într-un context despre care nu putem oferi prea multe detalii, Iane Dâmboviceanu ajunge să se apropie de cercul puterii, devenind unul din oamenii de încredere ai lui Constantin Brâncoveanu. Numai așa se poate explica prezența lui – de această dată având calitatea de *vătaf de aprozi* – alături de marele ban Cornea Brăiloiu, marele spătar Mihai Cantacuzino și Dumitrașco Caramanlău în delegația trimisă de domn la Poartă, în anul 1698, pentru a se plânge sultanului „pentru greul și păsul țării”, cu speranța obținerii unei reduceri a obligațiilor fiscale ale Țării Românești față de împărăție¹³. Putem presupune că Iane s-a dovedit a fi o persoană destoinică și că s-a achitat cu vrednicie de însărcinările primite, căci în luna aprilie a anului următor este trimis într-o nouă misiune diplomatică la Odrii (Adrianopol), de această dată

⁹ Grina-Mihaela Rafailă, *Actele domnilor Racoviță din patrimoniul Muzeului Municipiului București*, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2015, p. 94-95, nr. 63.

¹⁰ Ovidiu Olar, *Despre îndatoriri și virtuți. Elemente de retorică vizuală în documente valahe de epocă fanariotă: Milostenia*, în Emanuela Timotin (vol. îngrijit de), *Elemente de ceremonial în literatura din spațiul românesc (secolele al XIV-lea – al XVIII-lea)*, București, Editura Academiei Române, 2019, p. 181-200; despre problematica decorației documentelor de cancelarie, a se vedea recent și Oana-Mădălina Popescu, *Minunat este Dumnezeu între Sfinții Lui. Chipuri sfinte în vechi hrisoave românești*, ed. a II-a, București, Editura Dinasty Books Proeditură și Tipografie, 2021.

¹¹ Grina-Mihalea Rafailă, *op. cit.*, p. 94-95, nr. 63.

¹² Eadem, *Documentele epocii brâncovenești în colecțiile Muzeului Municipiului București*, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2008, p. 166-168, nr. 127.

¹³ Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei lui Constantin Basarab Brâncoveanu voievod (1688-1714)*, studiu introductiv și ediție critică întocmită de Aurora Ilieș, București, Editura Academiei Române, 1970, p. 126; episodul este amintit și de Ion Matei, *Reprezentanții diplomatici (capucehăi) ai Țării Românești la Poarta Otomană*, București, Editura Academiei Române, 2008, p. 263, care însă consideră că respectiva misiune diplomatică ar fi avut loc în anul 1700.

având calitatea de reprezentant oficial al domnului, *capuchehaia*, primind din partea acestuia suma de 135 taleri, pentru cheltuiala lui și a celor ce l-au însoțit¹⁴; pe lângă sarcinile de natură diplomatică, pe care doar le putem presupune, din cele consemnate în *Foletul Novel* aflăm că prin intermediul reprezentantului său Constantin Brâncoveanu a trimis și „daruri la prieteni”¹⁵.

Nu au fost singurele misiuni diplomatice cu care Iane a fost însărcinat de Constantin Brâncoveanu, căci în ultima parte a lunii decembrie a anului 1702 – urmare a neașteptatei porunci a marelui vizir de a se trimite fără zăbavă „suma haraciului” –, domnul a decis, după ce a făcut „socoteală și... bună chiverniseală” cu boierii țării, să dea curs amintitei cereri, „gătind” în acest sens banii haraciului; și de această dată, cel însărcinat cu ducerea la bun sfârșit a unei asemenea misiuni, nicidecum lipsită de pericole, a fost tot Iane Dâmboviceanu („l-au încărcat și în dichemvrie l-au pornit, trimițând și pă Iane vâtaf za aprozi cu haznaoa să meargă până acolo”)¹⁶. Tot lui îi va reveni sarcina de a-l întâmpina la Giurgiu, în martie-aprilie 1703, imediat după ce „Paștele au trecut”, pe imbrohorul Selim aga. Este știut faptul că respectivul emisar al sultanului fusese trimis la București – în urma intrigilor datorate „neprietenilor de la Poartă” – cu porunca expresă ca domnul să se prezinte de urgență la Adrianopol „ca să sărute poala împărătească”¹⁷. Sunt cunoscute, de asemenea, atât încercările domnului de a întârzia momentul purcederii la drum – nu înainte de a „pregăti” terenul unei asemenea întrevederi cu marele vizir și sultanul –, cât și deznodământul întâlnirii: Constantin Brâncoveanu obținea recunoașterea domniei pe viață, cu prețul însă a unei creșteri substanțiale a valorii haraciului. Merită amintit în acest context un detaliu care nu este lipsit de importanță și care deopotrivă este în măsură să ne ofere indicii despre prețuirea de care Iane Dâmboviceanu se bucura din partea celor aflați în imediata apropiere a puterii centrale. Astfel, din informațiile oferite de Radu Greceanu, aflăm că printre cei „îmbrăcați” cu caftan de marele vizir după obținerea confirmării lui Brâncoveanu de către sultan, alături de mari boieri și apropiați ai domnului, cum ar fi negustorul Iorga Lipănescu¹⁸, se regăsea și personajul nostru, amintit de cronicar ca având la acel moment dregătoria de *mare clucer de arie*¹⁹.

¹⁴ *Condica de venituri și cheltuieli a Vistieriei de la leatu 7202-7212 (1694-1704)*, ed. C. Aricescu, București, 1873, p. 478.

¹⁵ Emil Vîrtosu (ed.), *Foletul novel. Calendarul lui Constantin vodă Brâncoveanu. 1693-1714*, București, 1942, p. 188; I. Matei, *op. cit.*, p. 263.

¹⁶ Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei*, p. 141.

¹⁷ *Ibidem*, p. 143.

¹⁸ Gh. Lazăr, *Un staroste de negustori din Țara Românească și familia lui*, în *RI*, s.n., XXIII (2012), nr. 1-2, p. 5-36;

¹⁹ Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei*, p. 145. Opinia Theodorei Rădulescu potrivit căreia acesta trebuie identificat cu Iane Cocorăscu, fiul marelui logofăt Radu Cocorăscu, nu se mai poate susține (*Sfatul domnesc și alți mari dregători ai Țării Românești din secolul al XVIII-lea. Liste cronologice și cursus honorum*, București, 1972, extras, p. 467), căci din cercetările noastre reiese că acesta este menționat pentru ultima dată în documente la data de 20 noiembrie 1700 (Gh. Lazăr, *Boierii din Cocorăști: începături și descendenți*, în *RI*, s.n., XXIV (2013), nr. 1-2, p. 26).

Urmează o perioadă de aproape un deceniu în care nu mai avem nici un fel de informații despre Iane Dâmboviceanu, șirul acestora reluându-se abia în anul 1714. Având în vedere acest hiatus, precum și faptul că este menționat documentar până către 1760, ne întrebăm dacă nu cumva ne aflăm în fața unei omonimii, în fapt fiind vorba de două persoane aparținând unor generații diferite. Rămâne ca cercetări viitoare să clarifice această nedumerire! Mai exact, potrivit cronicii expediției turcilor în Moreea, atribuită lui Constantin Dichiti, se amintește și faptul că la momentul mazălirii sale, Constantin Brâncoveanu avea la Stambul două capuchehăi care, alături de restul membrilor familiei domnului decapitat, au împărțășit lungul exil la Kütahya. Cei doi reprezentanți ai Țării Românești au fost Constantin portar, pe care I. Matei îl identifică în persoana lui Constantin Caramanlău – iar Radu Popescu îl acuza ca fiind omul Cantacuzinilor și al lui Mustafa aga – și *Iane portar*, pe care același autor considera că nu-l poate identifica, întrucât „sub Brâncoveanu apar mai mulți cu acest nume care au servit în funcții legate de capuchehailăcul Porții”²⁰.

Meritul de a fi elucidat această „necunoscută”, stabilind fără echivoc că amintitul Iane portar, fost reprezentat al domnului muntean la Poarta Otomană și mai apoi plecat în exilul forțat, este una și aceeași persoană cu Iane Dâmboviceanu, revine Aurorei Ilieș. În sprijinul acestei identificări, autoarea invoca informațiile oferite de un document, întocmit la mare distanță de momentul când a avut loc nefericitul eveniment, și care, la prima vedere, nu ar fi putut fi „bănuir” că ascunde asemenea detalii mai mult decât interesante²¹. Mai exact, este vorba de un zapis din 8 noiembrie 1746, prin care Iane Dâmboviceanu mărturisea asupra modului în care „rezolvase” de comun acord cu nastavnicul mănăstirii Bistrița, chir Antonie, delicata problemă de natură juridică a unor țigani ai așezământului monahal, „descoperiți” după atâta timp în țigănia semnatarului actului. Astfel, potrivit celor consemnate în act, „în vremea răzmiriții cei dintâi, când eram eu surghiun la Chiutahiia, cu răposata doamna Marica a răposatului Costandin vodă Brâncoveanu și cu ginerii mări<i> sale”, niște țigani ai mănăstirii amintite – Stan țigan, cu țiganca și trei feciori ai lor: Miroslav, Oprea și Vlad – se așezaseră în țigănia lui Iane de la Dâmbovicioara, pe care nu numai că îi salvase de la „foamete”, dar îi și căsătorise cu niște țigănci ale lui, iar pe unul îl și îngrijise de o rană căpătată la un picior, fiind în pericol „să-i cadă piciorul”²².

Acest exil forțat alături cu familia lui Brâncoveanu – deși se poate afirma că acești slujbași ai cancelariei erau, în general, „feriți” de consecințele adeseori dramatice pe care le presupuneau schimbările de domnie, cu toate că situațiile

²⁰ I. Matei, *op. cit.*, p. 267-268.

²¹ Aurora Ilieș, *Introducere*, la Radu logofătul Greceanu, *Istoria domniei*, p. 9, nota 24.

²² ANIC, M-rea Bistrița, LXV/85 (*vezi anexa I*); actul acesta este precedat de un altul, datat 1741 septembrie 22, prin care Iane Dâmboviceanu confirma faptul că respectivii țigani se aflau la el, urmând să-i păstreze până când se va „așeza” cu soborul și cu egumenul mănăstirii, chir Ilarion (ANIC, M-rea Bistrița, LXVI/64).

contrare nu lipsesc întru totul²³ – explică astfel „absența” timp de aproape cinci ani a lui Iane Dâmboviceanu din documentele vremii, mai exact până în octombrie 1719 când, având calitatea de *logofăt*, întocmea un document prin care un anume Leca Pieptănaru cumpăra parte de moșie în Călinești²⁴. Putem presupune pe bună dreptate că în toată această perioadă Iane Dâmboviceanu s-a aflat alături de încercata familie a fostului domn Constantin Brâncoveanu și că, cel mai probabil, a revenit în țară împreună cu membrii acesteia, în alaiul ce l-a însoțit pe Ioan Mavrocordat, numit domn la București²⁵.

Urmează o nouă perioadă de „tăcere”, căci următoarea știre pe care o avem despre el datează abia din luna februarie a anului 1724, când un anume Tudor fustaș, fiul lui Stoican, îi vindea pentru suma de 10 taleri, partea de moșie ce o avea în hotarul satului Dâmbovicioara; vânzătorul amintea în zapis atât faptul că a înstrăinat respectiva parte de moșie având nevoie de bani „la trebile și păsurile mele”, cât și pe acela că Iane era mult mai îndreptățit să cumpere „de vreme ce iaste moștean vechi”. Dincolo de detaliile privind suma achiziției și motivele vânzării, de reținut aici și calitatea pe care cumpărătorul o deținea la acel moment: *logofăt de taină*²⁶, statut cu care îl vom întâlni amintit în documentele următorilor 15 ani, ceea ce constituie un indiciu de necontestat al faptului că s-a bucurat de încrederea și aprecierea domnilor ce s-au perindat în toată această perioadă pe tronul de la București: Nicolae Mavrocordat și fiul său, Constantin Mavrocordat, Mihai Racoviță și Grigore al II-lea Ghica. De altfel, credința și fidelitatea cu care a slujit tuturor acestor domni sunt invocate în actul din august 1753, emis de cancelaria lui Constantin Racoviță, amintit încă din primele rânduri ale studiului nostru.

Este perioada în care Iane Dâmboviceanu a fost implicat în achiziția anumitor bunuri imobile, dovadă clară a faptului că această dregătorie i-a adus și beneficii de natură materială. Astfel, pe lângă deja amintita parte de moșie din Dâmbovicioara obținută în 1724 de la Tudor fustaș, în perioada 1734-1736 el a mai cumpărat de la diverși mai multe pogoane de vie (lucrate sau țelină), aflate pe moșia „dumnealor boierilor Bucoveni” în dealul Orlii (jud. Sac)²⁷. În aceeași perioadă sau în cea imediat următoare, el intră și în stăpânirea moșiei Stupineanca, jud. Dâmbovița, după cum reiese dintr-un zapis pe care, în primele zile ale lunii

²³ Gh. Lazăr, *Logofeții de cancelarie*, p. 592-593.

²⁴ Grina-Mihaela Rafailă, *Actele domnilor Mavrocordați aflate în patrimoniul Muzeului Municipiului București*, București, Editura Muzeului Municipiului București, 2016, p. 81, nr. 32.

²⁵ Despre contextual revenirii în țara a membrilor familiei lui Constantin Brâncoveanu, în frunte cu doamna Marica, în alaiul lui Ioan Mavrocordat, vezi Mariana Lazăr, *Recuperarea patrimoniului brâncovenesc în secolul al XVIII-lea. Opțiunile succesoriale ale doamnei Maria Brâncoveanu*, în *SMIM*, XXXII (2014), p. 116-118.

²⁶ George Potra, *Tezaurul documentar al județului Dâmbovița (1418-1800)*, Muzeul Județean Dâmbovița, 1972, p. 617-618, nr. 789 (în continuare: *Tezaur Dâmbovița*).

²⁷ ANIC, M-rea Cernica, XXIII/1 (de la Șerban și Zota, fiii răposatului Fota pârcălab de curte; 1734 octombrie 1); M-rea Cernica, XXIII/2 (de la popa Stoica din Bătrâni; 1735 martie 25); M-rea Cernica, XXIII/3 (de la Ioan Ruset mare stolnic și soția lui, Ancuța Filipescu; 1736 martie 1).

aprilie a anului 1739, îl dădea la mâna fostului mare ban Manolache Lambrino, obligându-se față de acesta că pe respectiva moșie nu va „băga acoale” pe nimeni, „nici pe ginere-mieu, nici pe alte rudenii, nici pe alții striini... și să trăim bine și vecinește”. Respectivul angajament era urmare a faptului că Manolache Lambrino semnase zăpise prin care își dăduse acordul ca Iane să poată realiza amintita achiziție, renunțând astfel la dreptul său de protimis, în condițiile în care moșia Stupineanca se afla „înjugată cu moșia dumealui ce să cheamă Săveștii”²⁸. În fine, dintr-o poruncă a lui Constantin Mavrocordat, datată 7 martie 1741, reiese că el stăpânea părți de moșie și în satul Șușanii, jud. Vâlcea, căci domnul îi interzicea lui Radu Otetelișanu – în calitatea lui de văr primar al lui Ilie Otetelișanu, răposatul soț (primul) al Mariei Bălăcescu, recăsătorită mai apoi și cu Iane – să „ridice” locuitorii din amintitul sat, care era al lui Iane Dâmboviceanu, și să-i mute la Oteteliș²⁹.

În această calitate de *logofăt de taină*, pe lângă diversele *însărcinări de taină* primite din partea amintitilor domni sau a celor aflați în anturajul acestora, Iane Dâmboviceanu a fost implicat uneori și în activitatea obișnuită a cancelariei domnești, datorându-i-se, printre altele, întocmirea frumosului act prin care Grigore Ghica întărea lui Pantazi fost mare medelnicer dreptul de stăpânire asupra mai multor bunuri (1733 iunie 9)³⁰, cel prin care același domn scutea mănăstirea Mihai Vodă din București de plata tuturor dărilor, întrucât aici construisese case „pentru șăderea domniei de vară și pentru odihna boiarilor” (1735 septembrie 22)³¹, sau cel de milostenie al lui Constantin Mavrocordat acordat mănăstirii Mărgineni (1736 ianuarie 17)³². Ultima mențiune documentară a lui Iane Dâmboviceanu în amintita calitate de *logofăt de taină* este din 4 aprilie 1739, când, după cum aminteam deja, semna zăpise de angajament față de Manolache Lambrino referitor la moșia Stupineanca³³.

Din informațiile extrase din documente, este drept destul de răzlețite, reiese că începând cu anul 1741 Iane Dâmboviceanu revine în mai vechea dregătorie de

²⁸ Grina-Mihaela Rafailă, *op. cit.*, p. 146-147, nr. 118. Moșia Săvești a fostului mare ban Manolache Lambrino va fi aleasă și hotărnicită de 12 boieri la sfârșitul anului 1742, care au întocmit în acest sens și o carte în care erau menționate și hotarele acesteia, amintindu-se astfel și faptul că respectiva moșie se învecina cu aceea a „dumnealui Iane Dâmboviceanu biv vâtaf za aprozi” (*ibidem*, p. 63-64, nr. 32).

²⁹ *Documente privind relațiile agrare în veacul al XVIII-lea*, I, Țara Românească, vol. întocmit de V. Mihordea, Ș. Papacostea, Fl. Constantiniu, [București], Editura Academiei Române, [1961], p. 388, nr. 217.

³⁰ ANIC, A.N., XXXI/11; pentru detalii despre acest personaj mai mult decât interesant, a se vedea Mariana Lazăr, *Dispozițiile testamentare ale marelui medelnicer Pantazi Primichieru și disputa în jurul stăpânii averii sale*, în *SMIM*, XXXIX (2021), p. 71-88.

³¹ Petronel Zahariuc (editor), în colaborare cu Florin Marinescu și Dumitru Nastase, *Documente românești din arhiva mănăstirii Simonopetra de la Muntele Athos*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2016, p. 430-432, n. 490.

³² *Domnitorii și suita domnească în epoca fanariotă. Documente din colecțiile Bibliotecii Academiei Române*, coord. Gabriela Dumitrescu, București, Editura Excelență prin Cultură, 2015, p. 96-97.

³³ Grina-Mihaela Rafailă, *op. cit.*, p. 146-147, nr. 118.

*vătaf de aprozi*³⁴ și de *fost vătaf de aprozi* (1742 decembrie 22)³⁵, ca mai apoi să le ocupe pe cele de *vtori vistier* (4 martie 1745)³⁶, *vtori logofăt* (1746 noiembrie 8)³⁷, *mare vistier* (28 iunie 1747; data pisaniei bisericii de la Dâmbovicioara)³⁸, *mare clucer de arie* și *fost mare clucer de arie* (între anii 1748³⁹-1755⁴⁰), *mare vornic al Târgoviștei*⁴¹ și *mare medelnicer*⁴².

În ciuda acestui *cursus honorum* remarcabil, se poate spune că Iane Dâmboviceanu nu a renunțat niciodată la mai vechea lui „calificare”, aceea de slujitor al condeiiului. Din această perspectivă, amintim aici că el s-a implicat și în scrierea/copierea unor manuscrise, așa cum reiese dintr-o însemnare, datată 28 mai 1730, de pe fila unui manuscris ce cuprinde *Istoria Moreii* – aflat astăzi la BAR, sub cota ms. rom. 1355 –, din care aflăm că „scrisu-se-au cartea aceasta de Iane logofăt de taină Dâmboviceanu, din porunca dumnealui Ianache Scarlat vel cămăraș”⁴³. Mai adăugăm aici și detaliul că, potrivit unei alte însemnări, în primele zile ale anului 1749 el închinase ctitoriei sale din satul Dâmbovicioara un *Triod*⁴⁴. A fost un bun cunoscător nu numai al slovelor în limba română, ci și al celor în limba greacă, informație de asemenea dezvăluită de o însemnare (în limba română) de pe filele unui *Stihirar* în limba greacă, datată 3 iunie 1763 și așternută de fiul său, Ioan postelnicul. Din cuprinsul acesteia reiese că amintitul manuscris a fost copiat în întregime de Iane Dâmboviceanu, „cu mâna sa, toată, desăvârșit”, pe care mai apoi, încă din timpul vieții, l-a dăruit mănăstirii Hurezi „întru a sa pomenire” – „atașament” care, după cum vom vedea nu a fost deloc întâmplător⁴⁵ –, dorință pe

³⁴ *Documente privind relațiile agrare*, p. 388, nr. 217; ANIC, M-reă Bistrița, LXVI/64.

³⁵ Grina-Mihaela Rafailă, *Actele domnilor Racoviță*, p. 63-64, nr. 32.

³⁶ În această calitate figura ca martor în actul prin care Manolache Lambrino împreună cu soția sa, domnița Bălașa, închinau patriarhiei de la Peć („*Pechiu și a toată sârbimea*”) un număr de moșii (*ibidem*, p. 164-165, nr. 140).

³⁷ ANIC, M-reă Bistrița, LXV/85 (vezi anexa I).

³⁸ Mihai Oproiu, *Inscripții și însemnări din județul Dâmbovița*, II, Târgoviște, Editura Transversal, 2003, p. 46, nr. 107.

³⁹ În această din urmă calitate, de exemplu, în 25 iunie 1748, urmare a unei plângeri a patriarhului Silvestru al Antiohiei, domnul Grigore Ghica îi poruncea să „meargă și să vadă acea parte de moșie, cât este și unde este”, fiind vorba de partea din moșia domnească a orașului București pe care Constantin Mavrocordat o închinase bisericii Sf. Spiridon, metoh al amintitului scaun patriarhal (G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1634-1800)*, București, Editura Academiei Române, 1982, p. 189-190, nr. 154).

⁴⁰ Idem, *Tezaur Dâmbovița*, p. 716-718, nr. 876.

⁴¹ ANIC, M-reă Hurezi, V/56 (vezi anexa IV).

⁴² Această calitate a lui Iane Dâmboviceanu este amintită atât într-o însemnare în limba română a fiului său, Ioan postelnic, datată 3 iunie 1763, pe filele unui manuscris în limba greacă (Constantin Litzica, *Catalogul manuscriptelor grecești*, I, București, 1909, p. 218-219, nr. 450), cât și într-un act de vânzare, tot din iunie 1763, a doi dintre fiii lui, Constantin și Ioniță (ANIC, M-reă Cernica, XXIII/4).

⁴³ G. Ștrempel, *Copiști de manuscrise românești până la 1800*, I, București, Editura Academiei Române, 1959, p. 107.

⁴⁴ M. Oproiu, *op. cit.*, p. 47-48, nr. 113.

⁴⁵ Numele lui Iane logofăt de taină este consemnat și pe filele unui manuscris ce cuprindea *Învățăturile Sf. Teodor Studitul*, aflat cândva în biblioteca mănăstirii Hurezi (azi la BAR, ms. rom. 2589; vezi

care amintitul fiu s-a grăbit să o respecte și să o pună în aplicare la scurt timp după trecerea tatălui său în lumea veșniciei⁴⁶.

După această prezentare, mai mult sau mai puțin meșteșugită, a diverselor slujbe și însărcinări primite din partea domnilor ajunși în scaunul de la București, a achizițiilor funciare realizate, este drept nu prea multe, în cele ce urmează vom încerca să oferim și câteva informații despre familia „dumnealui Iane logofăt de taină Dâmboviceanu”, atâtea câte au putut fi adunate de prin documentele vremii, fără a avea în vreun fel certitudinea că cercetarea lor a fost epuizată. Deși a fost un individ despre care putem afirma, fără de nici o reținere, că scrisul nu a avut prea multe secrete, se pare că Iane Dâmboviceanu nu a fost totuși interesat – posibil ca acele documente să nu fi ajuns până la noi sau să nu le fi identificat încă! – să consemneze prea multe informații despre familia lui.

De exemplu, nu știm nici cine i-au fost părinții sau bunicii, fie ei paterni sau materni, nici dacă a avut sau nu frați. Din această perspectivă, a familie largite, până la acest moment putem spune că el a avut doar o soră, *Ilinca*, căsătorită cu un anume Iane Mustață din Băbeni, cu care însă nu a avut urmași direcți sau, dacă cumva i-a avut, nu i-au supraviețuit. Ilinca era trecută la cele veșnice înainte de 24 decembrie 1732, moment în care soțul ei, „văzându că vremea mi-au venit să merg după ceastă lume și neavând pe nimenea ca să rămâne clironom”, își testa toate cele agonisite în favoarea mănăstirii Văleni, în schimbul achitării de către aceasta a datoriilor rămase în urma lui și „împlinirii” tuturor celor orânduite pentru pomenirea sufletului⁴⁷. Câteva luni mai târziu, în 30 iulie 1733, dintr-o carte de judecată a mitropolitului Ștefan și a altor mari boieri, referitoare la disputa dintre Marica, fratele ei Barbu (erau copiii lui Preda din Filipești și ai Tudorei, sora lui Iane Mustață) și vărul lor, Ianache, pe de o parte, și egumenul Gherasim al mănăstirii Văleni, pe de altă parte, pentru cele lăsate de unchiul lor în favoarea amintitului lăcaș, aflăm că Iane Dâmboviceanu era îndreptățit să recupereze zestrea surorii Ilinca din cele rămase în urma dispariției cumnatului său⁴⁸.

Amintim aici și informația că Iane a fost contemporan cu alți trei indivizi, la rândul lor prezenți în documentele vremii purtând patronimicul *Dâmboviceanu* și având totodată și calitatea de *logofăt*: Mihai⁴⁹, Vasile⁵⁰ și Dumitrașco⁵¹. Pentru

G. Ștrempel, *Catalogul manuscriselor românești. BAR 1901-3100*, II, București, Editura Științifică și Enciclopedică, 1983, p. 324-325).

⁴⁶ C. Litzica, *op. cit.*, I, p. 218-219, nr. 450 (379); reproducerea însemnării și la O. Olar, *op. cit.*, p. 199.

⁴⁷ Mariana Lazăr (ed.), *Mănăstirea Cotroceni în documente (secolele XVII-XIX)*, București, Editura Muzeul Național Cotroceni, 2021, p. 213, nr. 97.

⁴⁸ *Ibidem*, p. 217-219, nr. 100.

⁴⁹ Despre el știm că a avut ca soție pe *Ioana* (recăsătorită, după dispariția lui, cu un Neculai căpitan, iar mai apoi s-a retras în monahism sub numele de Iostina) și o fiică *Sultana*, căsătorită la rândul ei cu un anume Ion Belenschi (G. Potra, *Tezaur Dâmbovița*, p. 564-566, nr. 728; p. 605, nr. 776).

⁵⁰ L-am găsit amintit ca boier hotarnic în anii 1691 și 1699 (Grina-Mihaela Rafailă, *Documentele epocii brâncovenești*, p. 81, nr. 26; p. 84, nr. 30; Melentina Bâzgan (ediție îngrijită de), *Condica Marii Logofeții (1692-1714)*, Pitești, Editura Paralela 15, 2009, p. 234-236, nr. 166), iar în 1692 scria actul prin care membrii familiei Băleanu închinau mănăstirea Panaghia, ctitoria lor, ca metoh în favoarea mănăstirii Nucet (G. Potra, *op. cit.*, p. 465, nr. 645). Mai știm, de asemenea, că a avut un fiu,

moment, nu dispunem de elemente care să ne permită să avansăm, fie și cu titlul de ipoteză, existenței vreunei legături de rudenie între toți aceștia, dar deopotrivă ea nu poate fi nici exclusă, dacă luăm în calcul toate aceste coincidențe, care s-ar putea să nu fie întâmplătoare; rămâne ca viitoare cercetări în arhive să ofere un răspuns și la această dilemă!

Aceeași lipsă de informații ne împiedică să spunem la acest moment și cine a fost cea care i-a devenit prima soție, familia din care ea provenea, precum și data – fie și aproximativă – la care a trecut la cele veșnice; până la acest moment, nu am depistat vreun document, emis fie de Iane Dâmboviceanu, fie de către urmașii săi, în care numele soției și, respectiv, al mamei lor să fie menționat. În schimb, din documente putem deduce în mod indirect că la căsătoria cu Iane aceasta i-a adus ca zestre doar „două bucăți de vie”, aflate pe moșia Mitropoliei din dealul Târgoviștei⁵², ceea ce ar putea constitui un indiciu prețios asupra statutului socio-economic al familiei din care ea descindea și, totodată, ar putea oferi o posibilă explicație asupra „tăcerii” (asumate?) din jurul persoanei ei. Singurele informații certe de care dispunem sunt cele referitoare la faptul că în urma mariajului lor au rezultat mai mulți descendenți masculini, despre care însă vom oferi ceva mai multe detalii spre finalul studiului nostru.

Exceptând momentul însoțirii lor, în mod surprinzător documentele vremii ne oferă ceva mai multe informații despre cea care avea să devină a doua soție a lui Iane Dâmboviceanu, jupâneasa Maria Bălăcescu, fiica căpitanului Fota Bălăcescu și totodată sora bine-cunoscutului Dionisie arhimandritul, egumen al Hurezului⁵³. Cum aceste detalii documentare sunt suficiente pentru întocmirea unei consistente „biografii” a unei femei de altădată⁵⁴ – demers pe care sperăm că îl vom realiza în viitorul nu foarte îndepărtat –, în cele ce urmează ne rezumăm a aminti că, la momentul contractării acestui nou mariaj cu Iane Dâmboviceanu, Maria era văduvă și că la rândul ei mai fusese căsătorită de două ori. Mai întâi cu vornicul Ilie Otetelișanu, nimeni altul decât ctitorul așezământului cu hramul Sf. Ilie din Craiova, cu care a viețuit aproape 22 de ani⁵⁵ și care a trecut în lumea de dincolo undeva în cursul lunii ianuarie a anului 1733⁵⁶. A urmat mai apoi mariajul – care

Ivașco, la rândul lui amintit în documente cu statutul de logofăt (P. V. Năsturel, *Biserica Stavropoleos din București după documente din Arhivele Statului cu planuri și vederi tipografice*, București, 1906, p. 26-27).

⁵¹ Acesta are calitatea de martor în zapisul prin care Iane Dâmboviceanu cumpăra parte de moșie în Dâmbovicioara de la Tudor fustaș (G. Potra, *op. cit.*, p. 617-618).

⁵² *Ibidem*, p. 716-718, nr. 876.

⁵³ Radu Crețeanu, *Mari ctitori de locașuri sfinte. 2. Dionisie Bălăcescu*, în *MO*, XXV (1973), nr. 11-12, p. 917-925.

⁵⁴ Maria Magdalena Székely, *Imposibila biografie. Vieți de femei din Moldova de altădată*, în *AȘUI*, s.n., Istorie, LVI-LVIII (2010-2012), p. 108-113.

⁵⁵ Aceste detalii jupâneasa Maria le amintește într-o jalbă adresată administrației Olteniei în vara anului 1734 (Ion Obretin, *Otetelișu. Satul, boierii și moșia. Studiu introductiv și documente*, I, Craiova, Editura Sitech, 2006, p.184-185, nr. 45).

⁵⁶ Acesta își redacta diata la 11 decembrie 1732, iar câțva zile mai târziu, mai exact 21 decembrie 1732, întocmea, pentru a nu lăsa loc la interpretări, o „foiță” în care consemna cele pe care soția lui

însă nu a fost unul de lungă durată – cu vornicul Vasile Păianu⁵⁷, fără a avea însă norocul de a fi blagoslovită cu urmași din trupul ei în urma celor două căsătorii.

Referitor la mariajul lui Iane Dâmboviceanu cu Maria, având în vedere cele amintite mai sus nu putem spune decât că însoțirea celor doi a avut loc în cursul celui de-al cincilea deceniu al secolului al XVIII-lea; în lipsa informațiilor, orice încercare de restrângere a intervalului de timp este, pentru moment, sortită eșecului. În schimb, știm că zestrea pe care Maria a adus-o în casa celui de-al treilea ei soț a fost una consistentă, ridicându-se la valoarea de 1191 taleri, după cum însuși Iane Dâmboviceanu a consemnat într-un document redactat în primele luni ale anului 1755⁵⁸, asupra căruia vom reveni mai încolo.

Nu avem informații pentru a putea să ne pronunțăm asupra modului în care a decurs conviețuirea celor doi, dar din lectura documentelor – atâtea cât au ajuns până la noi – și din cele ce se pot întrezări printre rândurile lor, nu credem că greșim prea mult dacă considerăm că mariajul lor a fost unul „normal”, indiferent de ce ar fi putut însemna această „normalitate” în acele vremuri. Astfel, presupunem că și-au manifestat afecțiunea unul față de celălalt – nu am depistat nici un document care să „contrazică” această constatare –, și-au gestionat așa cum s-au priceput mai bine averea și destinul odraslelor familiei (cele ale lui Iane rezultate din prima căsătorie, căci Mariei nu i-a fost hărăzit să aibă urmași nici din această căsătorie), gândindu-se adeseori și la apropierea inevitabilului moment al trecerii în lumea umbrelor, căci amândoi se găseau la o vârstă la care asemenea trăiri și angoase sufletești erau de neevitat.

O dovadă a acestei stări de fapt o poate constitui decizia lui Iane Dâmboviceanu, având totodată asentimentul și sprijinul financiar al soției sale – detaliu consemnat în deja amintitul document din 1755, fără însă ca el să se regăsească și în textul pisaniei așezământului –, de a ridica la Dâmbovicioara, moșia sa de baștină, o biserică, închinată „Nașterii Preasfintei curatei prea blagoslovitei stăpâne noastre de Dumnezeu Născătoarei și pururea Fecioarei Maria”. Din cuprinsul acesteia, ce poartă data de 28 iunie 1747, aflăm că așezământul a fost zidit din temelie de „robul lui Dumnezeu Iane Dâmboviceanu vel vistiari” în timpul celei de-a patra prezențe a lui Constantin Mavrocordat în scaunul muntean, lăcaș pe care l-a și înfrumusețat, după cum era obiceiul, cu toate

trebuia „să <le> dea” și să le săvârșească pentru pomenirea sufletului său (I. Obretin, *op. cit.*, p. 172-179, nr. 40; p. 179-180, nr. 41). Merită amintit aici și detaliul, concludent pentru trăirile și angoasele celor aflați înaintea momentului trecerii în lumea de dincolo, consemnat de jupâneasa Maria în catastiful cu cheltuielile pentru pomenirea răposatului ei soț, din care aflăm că acesta s-a călugărit pe patul morții, ocazie cu care s-au cheltuit 18 zloți, reprezentând suma oferită „cliseariului care au călugărit” și cea necesară „pentru hainele călugărești” (*ibidem*, p. 188).

⁵⁷ Acest al doilea mariaj al ei s-a consumat undeva la mijlocul anului 1738 – dacă avem în vedere că în ziua de 2 mai a respectivului an Maria își întocmea o nouă foaie de zestre (ANIC, M-reia Hurezi, V/40), iar la 5 aprilie 1739 Vasile Păianu își redacta diata, lăsând noii sale soții, „pentru chiverniscală”, jumătate din agonisita lui (ANIC, M-reia Hurezi, V/41).

⁵⁸ G. Potra, *op. cit.*, p. 716-718, nr. 876.

cele necesare, atât „pe din lăuntru și pe din afară”, ca să fie „lor și părinților, fiilor și a toate rudeniile veacnica pomenire”⁵⁹.

Întâmplător sau nu, în aceeași perioadă Maria se implică, alături de frații ei, Dionisie arhimandritul și egumen al mănăstirii Hurezi, Constantin, Matei și Fota, în ridicarea (în fapt, în refacerea din zid de piatră!) bisericii din Șomânești (com. Telești, jud. Gorj), cu hramul Sf. Nicolae. Aici vor fi astrucate atât osemintele părinților: căpitanul Fota Bălăcescu (cel care, potrivit unei tradiții păstrată în familie, dar nevalidată de sursele documentare, ar fi participat la asediul Vienei) și jupâneasa lui, Stanca, iar ceva mai târziu și cele ale fratelui lor, Ioan/Ioniță⁶⁰, dispărut se pare la o vârstă nu foarte înaintată. De amintit aici și detaliul că în tabloul votiv al lăcașului sunt redată chipurile tuturor membrilor familiei Bălăcescu, inclusiv cel al Mariei și al soțului ei de la acel moment, Iane Dâmboviceanu⁶¹.

O altă dovadă a preocupării pentru destinul post mortem al sufletului lor, cel puțin în cazul Mariei, o constituie actul din 29 ianuarie 1749 prin care, invocând faptul că „nefăcând Dumnezeu parte de fii ca să mă pomenească și în lume mult am muncit și nici un folos nu am cunoscut”, hărăzea în favoarea mănăstirii Hurezi și „la mâna sfinți<i> sale părintelui și fratelui meu Dionisie arhimandrit” cea mai mare parte a bunurilor ei, printre care amintim: un sălaș de țigani (4 suflete), via la Nemești (?) „cu toate cumpărăturile dimprejurul ei”, moșia de la Șușani, două inele de aur „cu zamfir”, 100 de taleri, un left în valoare tot de 100 de taleri, 12 tipsii de cositor și tot atâtea talere, „o masă mare cu peșchir”, plus alte 30 „măci dă stupi”⁶². Menționând că toate aceste bunuri erau ale ei „dă zestre și dă la boiarul meu cel dintâiu date” – excluzând astfel orice ingerință „dăspre tot neamul meu și dăspre rudele dumnealui soțului meu Ilie Otetelișanu” –, Maria cerea în mod expres, în schimbul acestui gest al ei de munificență, ca trupul ei neînsuflețit, să fie astrucat în incinta mănăstirii Hurezi, în așteptarea momentului Judecării de Apoi. Această dorință trebuia adusă la îndeplinire indiferent de locul

⁵⁹ M. Oproiu, *op. cit.*, p. 46, nr. 107. Așezământul a fost grav afectat de cutremurul din 1802, după cum reiese dintr-o însemnare pe filele unui *Triod* a unuia dintre „nepoții” lui Iane, Ștefan fost al treilea logofăt: „căzut-au și această sfântă biserică, rămânând numai Pantocratorul și Platitera cu oltaru crăpate”. Biserica va fi refăcută între anii 1825-1826 de un strănepot al lui Iane, Răducanu Dâmboviceanu fost mare serdar, și soția acestuia, Sofia (*ibidem*, p. 46, nr. 108, p. 48, nr. 115). Despre așezământ, a se vedea și Nic. Popescu, *Bisericile noastre: biserica din cătunul Dâmbovicioara*, com. Titu, în „Amvonul”, XVIII, 1915, nr. 1, p. 25-29.

⁶⁰ Alexandru Ștefulescu, *Gorjul istoric și pitoresc*, Târgu-Jiului, 1904, p. 234-242; Ștefan Grecianu, *Genealogiile documentate ale familiilor boierești*, I, București, 1913, p. 250; R. Crețeanu, *op. cit.*, p. 919-920.

⁶¹ Al. Ștefulescu, *op. cit.*, p. 238. Amintim aici și faptul că portretul Mariei – împreună cu cel al lui Iane Dâmboviceanu – este redat și în tabloul votiv al bisericii din Baia de Fier, ctitoria lui Dionisie arhimandritul și a marelui vornic Constantin Brâncoveanu (*ibidem*, p. LVI, 17; R. Crețeanu, *op. cit.*, p. 921-923) și în cel al „foișorului lui Dionisie” de la mănăstirea Hurezi (R. Crețeanu, *op. cit.*, p. 925).

⁶² Din cele consemnate în pomelnicul mănăstirii Hurezi reiese că toate aceste bunuri au ajuns în stăpânirea locașului (Gherasim Cristea, episcopul Râmnicului, *Mănăstirea Hurezu, candela nestinsă a Ortodoxiei românești*, Râmnicu Vâlcea, Editura Conphys, 2003, p. 255).

unde sfârșitul vieții o va găsi și unde trupul îi va fi îngropat („sau la București sau la Dâmbovicioară”); în această eventualitate, obștea mănăstirii, în fruntea căreia la acel moment se afla fratele ei, egumenul Dionisie, era volnică ca după scurgerea a trei ani să-i aducă osemintele și să i le „așeze după obicei în sfânta biserică, în tindă”, ceea ce s-a și întâmplat, după cum putem deduce dintr-un document ceva mai târziu. După formula tot mai des întâlnită în documentele de acest fel, toți cei care într-un fel sau altul ar fi împiedicat punerea în aplicare a acestei ultime dorințe a ei, erau amenințați cu groaznică afurisenie și blestemul „a toate sfintele săboară și fața lui Dumnezeu să nu vază”⁶³.

După acest gest de dărnicie și de reafirmare a atașamentului față de așezământul de la Hurezi („care cu tot sufletul am iubit sfânta și dumnezeiasca mănăstire Hurezii”) – motivat și de faptul că mănăstirea era „depărtată” și că nu a dorit să aștepte momentul „când mi-aș fi cunoscut slăbiciunea” –, mărturiile documentare despre Iane Dâmboviceanu și, implicit despre soția lui Maria, sunt tot mai puține. Știm, de exemplu, că în ianuarie 1749, având calitatea de *fost mare clucer de arie*, Iane figurează ca martor într-un zapis prin care Dragomir vătaful și cetașii lui restituiau mănăstirii Hurezi niște vii aflate în dealul Târgoviștei, pe care așezământul le avea danie de la Andronache postelnicul⁶⁴. Doi ani mai târziu, având aceeași calitate, i se porunca de către Grigore Ghica ca, împreună cu un alt dregător, Ianache fost mare serdar, să aleagă partea de moșie din Lipoveți, jud. Ilfov, închinată de jupâneasa Stanca spătăreasa în favoarea mănăstirii Zlătari, metoh al patriarhiei din Alexandria, de aceea a stolnicul Constantin⁶⁵.

Aceeași constatare este valabilă și în cazul Mariei, al cărei nume îl reîntâlnim menționat într-un document din noiembrie 1752, când cumpăra de la Păuna Cornășașca, în schimbul sumei de 17 taleri și jumătate, o ȝigancă ce era căsătorită cu un ȝigan al ei⁶⁶. Câteva luni mai târziu, mai exact la 20 ianuarie 1753, aflată la o vârstă înaintată și conștientizând că sfârșitul i se apropie, Maria decidea să-și întocmească un nou testament, în care a consemnat toate bunurile primite de la primul ei soț, Ilie Otetelișanu, și pe care nu le inclusese „în diiața ce am fostu dat la mănăstirea Hurezi mai nainte”⁶⁷, lăsând totodată să se întrevadă o anume stare de „încordare” în ceea ce privește relațiile cu soțul ei.

Potrivit actului, fraților Constantin, Matei și Fota – din înșiruirea acestora lipsește numele lui Ioan/Ioniță, ceea ce dovedește că la acea dată el nu mai era în viață – le testa mai multe sălașe de ȝigani, mai puțin cel al lui Costandin bucătar, lăsat mănăstirii Hurezi ca să o pomenească, precum și niște inele și o pereche de

⁶³ ANIC, M-rea Hurezi, V/50 (vezi anexa II).

⁶⁴ G. Potra, *op. cit.*, p. 689-690, nr. 854.

⁶⁵ Ioan C. Filitti, *Arhiva Gheorghe Grigore Cantacuzino*, București, 1919, p. 66, nr. 209.

⁶⁶ ANIC, M-rea Hurezi, LII/90.

⁶⁷ Precizăm că, pe lângă deja amintita donație testamentară din 1749 în favoarea mănăstirii Hurezi, Maria mai întocmise încă un testament, datat cel mai probabil între anii 1735-1737 – în orice caz înaintea contractării celui de-al doilea mariaj, cu Vasile Păianu –, despre care însă vom vorbi cu o altă ocazie (I. Obretin, *op. cit.*, p. 212-214, nr. 63, cu precizarea că editorul l-a datat <1750>, fără a oferi vreo explicație a acestei datări).

paftale de argint. Restul sculelor ei – printre care se regăseau mai multe *bijuterii* (inele cu diamanturi, cu „zamfir”, două perechi de cercei, de asemenea împodobite cu pietre prețioase, un lef de aur „cu rubin”, un lanț de aur, 12 șiruri de mărgăritar, o pereche de paftale din „argint poleit”), „*carâta*” cu *cei șese telegari* – hotăra să fie vândute cu prețul pe care de altfel nu uita să-l consemneze pentru fiecare dintre aceste bunuri în parte. Bani obținuți, la care se adăugau și cei 150 de taleri împrumutați „la dumnealui Ianea Dâmboviceanu, soțul meu,... cu zapis dumnealui”, urmau să fie încredințați și „administrați” de fratele Dionisie arhimandritul – desemnat de altfel ca epitrop al ei – pentru a-i face pomenirile „pentru sufletul meu”.

În mod special, cerea ca din amintita sumă de bani adunată, 50 de taleri să fie oferiți episcopului de la Râmnic ca să-i „slujască un sărindar cu parastas și să-mi citească molitvă de iertăciune la mormânt”, 120 de taleri trebuiau să fie oferiți la „bisericele noastre” de la Telești, Craiova și Oteteliș, unde de asemenea dorea să i să slujească câte un parastas, iar alți 30 de taleri erau rezervați pentru confecționarea a „trei părechi de haine”, ce trebuiau să fie oferite la trei fete sărace. Suma de bani ce mai prisosea putea fi folosită tot pentru „pomenirile” sufletului ei, fie la momentul „îngropării”, fie la diferitele soroace stabilite de cutuma și normele credinței creștine până la scurgerea celor trei ani. La împlinirea acestui răgaz, ea cerea cu înfricoșat „blestem” – dorință pe care o regăsim consemnată și în celelalte acte testamentare ale ei – ca oasele să-i fie aduse la mănăstirea Hurezi, „de oriunde voi fi îngropată”.

Și de această dată, Maria considera că este îndreptățită să reafirme faptul că toate bunurile amintite în diată proveneau de la bărbatul „mieu cel dintâi și din agonista mea” și nicidecum de la părinții ei, respingând categoric eventualele pretenții de natură patrimonială dinspre frații ei, care nu aveau nici un drept „a căuta mai mult din ce le-am lăsat”. Aceeași interdicție îl viza și pe „boiaru meu, dumnealui Ianea Dâmboviceanu vel clucer”, care trebuia să încredințeze necondiționat „în mâna frăține-mieu” toate bunurile consemnate de ea, căci nu era îndreptățit să revendice vreun drept asupra acestora, chiar dacă „acum sunt cu dumnealui în casă”.

Mai mult, Maria nu pierde ocazia de a-și manifesta fără de nici o reținere nemulțumirea față de acesta, menționând un aspect mai mult decât relevant atât pentru mentalitatea și modul de înțelegere a ideii de „conviețuire” a oamenilor din acele vremi, cât și pentru confirmarea existenței unei stări de „încordare” dintre cei doi, de care aminteam mai sus: „iar eu de la dumnealui văz că nici o parte nu mi să face, că tot zice să facă diată și până acum n-au mai făcut”. În opinia testatoarei, toate aceste „reproșuri”, dar și așteptări, erau cu atât mai îndreptățite în condițiile în care, la momentul căsătoriei lor, adusesese „în casa dumnealui” sume importante de bani – 200 de galbeni ungurești, la care se mai adăugau și cei 300 de taleri „scoși” de la familia boierilor Băleanu – cheltuite „la datoriile și trebile dumnealui”. Pe lângă această „contribuție financiară” consistentă, Maria nu uita să amintească și faptul că „eu cât am fost în casa dumnealui cu bani<i> miei m-am îmbrăcat”.

Având în vedere toate aceste precizări și în eventualitatea în care Iane nu „va face vreo diată bună să mi să întoarcă din casa dumnealui”, Maria îl volnicea pe fratele ei, Dionisie arhimandritul, „să caute acești bani la casa dumnealui”, pe care avea libertatea să-i folosească mai apoi pentru pomenirea sufletului ei, al „bărbat<ului> mieu” și cele ale părinților ei⁶⁸.

Este greu de spus în ce măsură aceste „reproșuri” ale Mariei la adresa soțului ei au fost cunoscute sau nu de către acesta; cert este faptul că Iane a avut nevoie de o perioadă de doi ani pentru a „afla” despre nemulțumirile soției sale și, totodată, de a reflecta asupra unei soluții de compromis. Astfel, în a doua parte a lunii februarie a anului 1755 Iane Dâmboviceanu hotăra să întocmească „osebită foae” cu bunurile lui, agonisite „cu trudă și cu osteneală”, și pe care Maria, „ce o am soția a doa”, era îndreptățită să le stăpânească. Prin acest act reparatoriu, el dorea astfel și înainte de orice să compenseze contravaloarea celor „ce au adus ia în casa mea”, dar totodată să-și manifeste recunoștința și să-i răsplătească buna conviețuire de când „ne-am luat amândoi întru soțiire”.

Printre bunurile lăsate în beneficiul Mariei se regăseau 373 stânjeni de moșie, cumpărați de la un anume Radu Titeanu și cetașii lui, 4 pogoane de vie aflate în dealul Târgoviștei (printre acestea se aflau și cele două „bucăți de vie” de zestre ale primei lui soții), mai mulți țigani, casele din București, „din mahalaoa Sfintei Ecaterinii”, „carăta cu 6 telegari, cu hamurile” lor, un căruț „mic, ferecat, mocănesc, cu 4 cai”, o bivoliță cu lapte „cu malaca ei și cu doi turmaci”, precum și 4 boi de jug; referitor la numărul acestor din urmă animale, Iane preciza că Maria adusese ca zestre 6 boi, dar 2 dintre aceștia au fost vânduți, banii obținuți fiind mai apoi cheltuiți la „zidirea bisericii de la Dâmbovicioară de s-au făcut cu mine împreună ctitoră”, deși – după cum aminteam – acest statut nu este menționat în textul pisaniei locașului.

Totodată, Iane Dâmboviceanu recunoștea că valoarea tuturor acestor bunuri – fără a se mai lua în calcul valoarea vitelor „căci că acestea s-au dat una pentru alta” – se ridica la suma de 610 taleri, ceea ce reprezenta doar aproximativ jumătate din banii pe care Maria îi adusese în casa lui (1191 taleri și jumătate). Și totuși, din cele consemnate reiese că Maria s-a dovedit a fi o soție mai mult decât înțeleghătoare, generoasă și bună „creștină”, renunțând a mai revendica amintita diferență de bani, având în vedere atât „slăbiciunea casii” soțului ei, cât și faptul că acesta avea copiii, „pe care n-au poftit nicidecum ca să-i lase lipsiți și îndatorați”. Mai mult, probabil și din dorința de a elimina viitoare revendicări din partea rudelor ei, cei doi soți stabiliseră de comun acord ca respectiva sumă de bani restantă să fie „socotită” în contul cheltuielilor pentru zidirea bisericii de la Dâmbovicioara, „pentru sufletul iei și al părinților iei, întru pomenire vecinică, ca o ctitoră împreună cu mine”

Din aceeași preocupare pentru a nu lăsa lucrurile neclarificate și care ar fi putut da naștere la îndelungate dispute, Iane Dâmboviceanu nu uita să precizeze că,

⁶⁸ ANIC, M-rea Hurezi, V/54 (vezi anexa III).

în eventualitatea în care copiii săi „nu să vor suferi” și nu vor accepta ca mama lor vitregă să stăpânească amintitele bunuri, contestându-i acest drept, ei aveau obligația de a-i restitui acesteia, în răstimpul de un an de zile, suma respectivă pe „deplin”, „căci că ia poștește banii a și-i lua, decât a stăpâni cele ce i-am lăsat”. Această predispoziție a Mariei pentru bani lichizi, dar și înțelegerea de care a dat dovadă, având în vedere situația de precaritate materială în care se afla familia soțului ei, constituiau tot atâtea motive ce au determinat-o pe acesta – după cum reiese din cele de asemenea menționate în document – să nu revendice vreun drept de stăpânire asupra casei lui Iane („nici parte din casă n-au pofit”)⁶⁹. Nu putem spune dacă urmașii lui Iane Dâmboviceanu au acceptat sau nu „așezământul” tatălui lor în favoarea mamei lor vitrege; absența oricăror informații în acest sens ne determină să presupunem că aceștia au respectat cele stabilite de tatăl lor în amintitul „așezământ”.

După scurgerea a mai mult de doi ani de la întocmirea acestui act de ultimă dorință, a survenit și sfârșitul Mariei, cum se poate deduce dintr-un catastif în care Iane Dâmboviceanu a consemnat cu acribie toate cheltuielile pe care le-a făcut pentru pomenirea „răposatei soți<i>i> méle” până la scurgerea unui an de la momentul dispariției ei. Astfel, reiese că nefericitul eveniment a avut loc în data de 8 aprilie 1757, într-o zi de marți⁷⁰, pe când Maria se afla la Dâmbovicioara, trupul fiindu-i astrucat între zidurile locașului ctitorit de soțul ei. Toate aceste detalii le putem deduce dintr-o scrisoare a arhimandritului Dionisie adresată popii Radu din amintitul sat în primele zile ale lunii iunie a anului 1764⁷¹.

Astfel, din informațiile înregistrate în primul document menționat, catastiful de cheltuieli, aflăm că pentru momentul pogrebaniei Mariei au fost cumpărate diferite cantități de produse alimentare – orez (12 ocale), stafide (roșii și negre), piper, „păpuși de zmochine”, miere, lămâi, zahăr, „șărbet”, șofran, carne și colaci –, materiale textile („11 pol coți sandal”, „28 coți de cit”, „2 testele cit”) folosite la confecționarea anumitor veșminte și a răspletiei, dar și pentru „decorarea” sicriului răposatei. Sume mai mari sau mai mici de bani au fost cheltuite de asemenea pentru achiziționarea anumitor produse necesare ofierii slujbelor oficiate în acel moment, cum ar fi tămâie și smirnă, pentru cele 250 „de vasă”, oferite celor ce au participat la înmormântare, precum și a unei cantități de ceară (23 de ocale, pentru care a fost folosită suma de 28 de taleri și 93 bani, de departe cea mai consistentă) necesară confecționării făcliilor și a lumânărilor. La toate acestea s-au mai adăugat și banii oferiți pentru recompensarea „ostenelilor” diferitelor fețe bisericești ce au participat la slujba înmormântării Mariei: vlădica („3 galbeni zermacupi”), dascălul Constantin, un anume protopop și „popii ot Ecaterina”, preotul Tecșan (acestuia din urmă i s-a oferit suma de 8 taleri pentru oficierea unui sărindar), dar și „popii ce au mers la Dâmbovicioară” (1 taler și jumătate).

⁶⁹ G. Potra, *op. cit.*, p. 717-718, nr. 876.

⁷⁰ ANIC, M-rea Hurezi, V/56.

⁷¹ ANIC, M-rea Hurezi, V/59.

În linii generale, din cele consemnate în catastif, reiese că aceleași cheltuieli au fost ocazionate și de pomenirile răposatei la împlinirea termenelor prevăzute de cutuma și normele religioase: 40 de zile, o jumătate de an, un an. De exemplu, pentru a aminti doar aceste detalii, pentru serviciile religioase prilejuite de scurgerea celor 40 de zile de la momentul decesului Mariei, Iane Dâmboviceanu a alocat sume importante pentru achiziționarea unei cantități însemnate de grâu (necesară pentru confecționarea a „500 bulzi i 1 200 pite”), a nu mai puțin de 600 de vase, a 20 ocale de ceară, 30 vedre de vin, a unei vaci și a 6 de oi (sacrificate cel mai probabil pentru îndrituitul ospăț funerar), 30 ocale de pește, sărat și proaspăt, a 13 basmale „i șervete” oferite „pă la părinți i poslușnici”, dar și a unui sărindar oficiar la mănăstirea Hurezi (10 taleri).

Ca în multe asemenea situații⁷², reiese că Iane Dâmboviceanu nu a dispus de suma de bani necesară achiziționării tuturor celor menționate mai sus și a răsplătirii celor implicați în buna desfășurare a ritualurilor asociate nefericitului moment al înmormântării și a celor ce i-au urmat, fiind astfel obligat să se împrumute; de această dată creditorul era chiar „sfînția sa părintele arhimandrit Hurezeanu”, fratele răposatei și totodată „cumnatul” său, de la care a obținut suma de 27 de taleri și 5 parale, bani pe care se angaja să-i restituie însă după ce se „ne vom socoti de céle ce am cheltuit”⁷³.

Aminteam mai sus faptul că dispariția Mariei a survenit pe când se afla la Dâmbovicioara, trupul neînsuflețit fiindu-i așezat în locașul ctitorit de soțul ei. Că lucrurile au stat așa și nu altfel reiese dintr-un document datat 9 iunie 1764 – deci după scurgerea a 7 și nu a 3 ani cum Maria cerea prin testament –, Dionisie arhimandritul adresa o scrisoare popii Radu din Dâmbovicioara, înștiințându-l că a trimis acolo „pă popa al meu”, cu ajutorul căruia trebuia să caute „oasăle răposatii de le va fi iertat Dumnezeu”, în scopul strămutării osemintelor acesteia. Astfel, destinatarului scrisorii i se cerea în primul rând să dea dovadă de discreție și să nu facă prea mare „publicitate” în jurul acestei operațiuni („să faci lucru pă taină, să nu știe nimenea”), dar și ca resturile trupesti ale defunctei să le așeze într-o ladă „oricum să vor găsi” și să le păstreze în interiorul bisericii. De asemenea, Dionisie arhimandritul îl înștiința pe menționatul slujitor al altarului că, pentru preluarea osemintelor răposatei lui surori, „oricum vor fi” ele, va veni însoțit de un arhiereu, la rândul lui acompaniat și de „alți părinți”. Dată fiind această situație, îi „recomanda” acestuia să fie prezent la fața locului cu ocazia amintitei descinderi, („să șazi acoale”), să „grijască” casele și să pregătească cele necesare pentru hrana unui asemenea oaspete de seamă, de preferat pe bază de pește („pește de să va

⁷² A se vedea, de exemplu, Gh. Lazăr, *Cheltuielile de înmormântare a unei jupâne de altădată: cazul Mariei Greceanu*, în Mircea Ciubotaru, Lucian-Valeriu Lefter (editori), *Mihai Dim. Sturdza la 80 de ani. Omagiu*, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 2014, p. 781; idem, „*Din bun cuget și râvnă... am făcut o sfântă biserică*”: jupâneasa Ilinca Dobrosloveanca și destinul ctitoriei ei, în Monica Dejan (coord.), *Familii, reședințe și ctitorii boierești din Moldova și Țara Românească (secolele XV-XVIII)*, Suceava, Editura Karl A. Romstorfer, 2023, p. 276.

⁷³ ANIC, M-reă Hurezi, V/56 (vezi anexa IV).

găsi”), asigurându-l că va fi recompensat pe măsura efortului depus („am să-ți plătescu”) ⁷⁴.

Revenind la figura lui Iane Dâmboviceanu, putem spune că, cel mai probabil, catastiful în care a însemnat sumele de bani cheltuite pentru pomenirile soției sale a fost ultimul document care ni s-a păstrat de la el și că la acel moment, dată fiind vârstă înaintată pe care o avea, nu se bucura de o sănătate prea bună. Grafia și ductul destul de nesigur al scrisului, constatare cu atât mai lămuritoare dacă avem în vedere faptul că a fost un „profesionist” al literelor, confirmă pe deplin această opinie a noastră. De altfel, potrivit însemnării de pe filele deja menționatului *Stihirar* a unuia dintre fiii săi, Ioan/Ioniță postelnic, reiese că Iane a trecut la cele veșnice înainte de 3 iunie 1763 și că „a avut moarte de grabă, însă și fără de grai” ⁷⁵; cu o doză destul de mică de incertitudine, putem presupune că și trupul său a fost, de asemenea, așezat în incinta lăcașului pe care l-a ctitorit, biserica din Dâmbovicioara, fără a mai putea oferi și alte detalii în acest sens.

Înainte de a încheia acest studiu al nostru, se cuvine a aminti fie și doar câteva detalii despre urmașii direcți ai logofătului Iane, rezultați din primul său mariaj, cu speranța că în viitorul nu foarte îndepărtat vom avea posibilitatea de a continua această incursiune a noastră în genealogia familiei Dâmboviceanu, al cărei *temei* l-a constituit acest vrednic slujitor domnesc. Astfel, din informațiile extrase din documentele vremii, știm că din amintita căsătorie au rezultat patru descendenți, cu toții băieți: *Mihai*, *Matei*, *Constantin* și *Ioan/Ioniță*. Pe primii doi îi întâlnim amintiți în documente cu statutul de *logofăt* – Mihai ca *logofăt de vistierie* ⁷⁶, iar pe Matei ca *logofăt* în cancelaria domnească a lui Constantin Mavrocordat ⁷⁷ –, ceea ce înseamnă că această *profesie* s-a bucurat de mare prețuire în rândul urmașilor săi. Despre cel de-al treilea fiu, *Constantin*, la acest moment al cercetării noastre putem spune că îl întâlnim menționat doar într-un singur document, ce poartă data 23 iunie 1763 – deci la scurt timp după dispariția tatălui

⁷⁴ ANIC, M-rea Hurezi, V/59 (vezi anexa VI). Pe verso, o altă scrisoare, datată 7 iunie 1764, adresată aceluiași slujitor al altarului, popa Radu, prin care era anunțat nu numai că va sosi un anume Stan țigan cu cheia, dar totodată i se cerea să „caute” lucrurile „închise în pivniță”, potrivit celor însemnate „într-această foaie mai jos”, iar de la un anume Tudor țigan urmând să fie luate cele „ce vor fi afară” (vezi anexa V). Nu știm dacă într-un final osemintele Mariei au fost depuse în incinta mănăstirii Hurezi, după cum își exprimase dorința, sau în interiorul bisericii din Șomânești (cum considera Al. Ștefulescu, *op. cit.*, p. 234).

⁷⁵ C. Litzica, *op. cit.*, I, p. 218-219.

⁷⁶ Cu acest statut este amintit de tatăl său în foița din februarie 1755, în care a consemnat cele lăsate în favoarea celei de-a doua lui soții, înscris în care se menționează și niște vieți din dealul Orlii vândute unui anume călugăr (G. Potra, *op. cit.*, p. 716-718, nr. 876).

⁷⁷ I. C. Filitti, *op. cit.*, p. 236-237, nr. 732; Grina-Mihaela Rafailă, *Actele documentelor Mavrocordăți*, p. 136-137, nr. 103. Numele lui mai este consemnat atât într-o însemnare aflată pe una din filele unui manuscris, datată 1765, în care sunt cuprinse *Învățăturile Sf. Theodor Studitul* (G. Ștrempel, *op. cit.*, p. 324-325, nr. 2589), cât și într-o carte din 1785, când cu siguranță nu mai era în viață, a marilor boieri referitoare la o dispută privind un loc din mahalaua Olari, pe care Gheorghe Cernovodeanu îl cumpărase de la mănăstirea Sf. Pantelimon (G. Potra, *Documente privitoare la istoria orașului București (1594-1821)*, București, Editura Academiei Române, 1961, p. 518-520, nr. 424).

său –, prin care, împreună cu celălalt frate, Ioan, vindea marelui vistier Badea Știrbei mai multe pogoane de vie în dealul Orlii, cu case de piatră, ridicate pe pivniță de piatră, și cu cramă⁷⁸.

În fine, ceva mai multe informații avem despre cel de-al patrulea fiu, *Ioan/Ioniță*, cel căruia i-a revenit „meritul”, din cele ce cunoaștem până acum, de a fi asigurat continuitatea biologică a neamului. Beneficiase, ca și frații săi, de o inițiere în tainele scrisului, căci lui îi datorăm însemnare din anul 1763 în care era consemnată dispariția tatălui său. Se pare că a trecut la cele veșnice la o vârstă nu foarte înaintată, lăsând în urma lui mai mulți copii nevârstnici. Aceste detalii le putem deduce dintr-o anafora din 12 ianuarie 1779 a boierilor epitropi desemnați de domn să cerceteze și să judece o plângere a copiilor „nevârstnici” ai acestuia, *Năstasie, Ianache și Maria*⁷⁹, urmare a neînțelegerilor pe care le aveau cu datornicii tatălui lor. Făcându-se catagrafie cu bunurile rămase în urma tatălui lor și constatându-se că valoarea acestora nu reprezenta nici jumătate din zestrea mamei lor – despre care aflăm că era fiica lui Iorga șetrar din Câmpulung și că la acea dată era și ea dispărută (copiii erau „fără de mumă”) –, comisia de boieri recomanda domnului ca ceea ce mai rămăsese din averea tatălui lor să fie stăpânită de urmașii acestuia, fără ca pe viitor ei să mai fie „bântuiți” de către datornici⁸⁰.

Ajunși la finalul acestei demers al nostru, credem că prin informațiile de natură biografică referitoare la viața, familia și parcursul profesional – în special în ceea ce privește calitatea de *logofăt de taină* –, reiese cu prisosință faptul că Iane Dâmboviceanu a fost o figură reprezentativă⁸¹ a perioadei primei jumătăți a secolului al XVIII-lea. Și când spunem aceasta, avem în vedere nu numai îndelungata sa activitate ca slujitor domnesc, aproape o jumătate de veac, fidelitatea și atașamentul față atât de domnul Constantin Brâncoveanu (și domnii care i-au urmat în scaun), cât și față de mult încercata familie a acestuia, cunoștințele sale în ceea ce privește *meșteșugul condeifului*, abilitățile sale lingvistice, precum și implicarea într-un act ctitoricesc. Nu ne rămâne decât să sperăm că cercetări viitoare vor scoate din dosarele prăfuite ale arhivelor noi informații referitoare atât la activitatea lui Iane Dâmboviceanu, cât și a urmașilor săi, mai apropiați sau mai îndepărtați, oferindu-ne astfel posibilitatea de a continua și întregi acest demers al nostru.

⁷⁸ ANIC, M-reă Cernica, XXIII/4.

⁷⁹ În afara acestor trei odrasle, știm cu siguranță că Ioniță a mai avut printre urmași cel puțin încă o fată, *Safta*, căsătorită cu Nicolae Voinescu (era fiul lui Cârstea Voinescu și al Saftei, născută Fusea) și dispărută la vârsta de 22 de ani; trupurile ei și ale celor doi copii rezultați din acest mariaj, Ioan și Ștefan, au fost astrucate în incinta bisericii Sf. Vineri din Târgoviște (pentru detalii, vezi Gh. Lazăr, *Un negustor târgoviștean și destinul familiei sale (secolul al XVIII-lea – începutul secolului al XIX-lea)*, în *RI*, XXII (2011), nr. 5-6, p. 497-498).

⁸⁰ *Acte judiciare din Țara Românească. 1775-1781*, vol. întocmit de Gheorghe Cronț, Alexandru Constantinescu, Anicuța Popescu, Theodora Rădulescu, Constantin Tegăneanu, București, Editura Academiei Române, 1973, p. 697, nr. 637.

⁸¹ O opinie contrară la O. Olar, *op. cit.*, p. 181, n. 1 („Iane nu a fost o personalitate marcantă a vremii sale”).

ANEXE

I.

1746 (7255) noiembrie 8

† Cu acest al meu încredințat zăpis adeverez la toți cei ce să va cădea a ști că în vremea răzmiriții cei dintâi, când eram eu surghiun la Chiutahiia, cu răposata doamna Marica a răposatului Costandin vodă Brâncoveanu și cu ginerii mări<i>i sale, întâmplându-să de au venit niște țigani ai sfintii mănăstiri Bistriții în țiganiile miei de la Dâmbovicioară. Și la acea vreme, întâmplându-să aici în țară mare foamete, venit-au un țigan, anume Stan (cărui cu câțiva ani mai încoace i s-au întâmplat moarte), cu țigancă lui și cu trei feciori, de s-au rugat ca să-i scoatem den foamete și pentru cât vom cheltui cu hrana lor să ne luăm un copil din copiii lui, răspunzând că n-au stăpâni.

Deci, după ce i-am scos din foamete, am luat cu voia tătâne-său un copil, anume Oprea, pre carele, crescându-l în casă și făcându-să de vârstă, l-am și căsătorit și l-am stăpânit până când s-au îmbinat țara Oltului cu țara dincoace, de s-au făcut tot una. Atuncea dar, dându-să de la domnie mănăstirilor de peste Olt toate moșiile, viile și țiganiile supt stăpânirea lor, aflatu-se-au și la mine feciorii lui Stan țigan, anume: Miroslov, Oprea și Vladul, că sânt ai mănăstirii Bistriții. Și vrând să-i ia, era la mijloc pricină de judecată: una că Miroslov țiganul era însurat de ține a țigancă a mea, anume Sofiica, cu care au făcut și o fată, anume Elina. Era și Oprea, frate-său, iar însurat de ține o țigancă a mea, anume Tudora, iar Vladul, fratele lor cel mai mic, era neînsurat, pre care și l-au luat părinții mănăstirii. A doao, că pă vremea foameții am cheltuit multe bucate cu dânsii până i-am scos din foamete și n-am stăpânit pe ceialalți, afară din Oprea țiganul. Țigancele dar, fiind cusătoare și învățate în casă la tot lucrul, nu puteam primi schimbu alte țigance neînvățate, a să despărți sălașile cu cununie, încă legea nu slobozește. Dar ce am făcut: învoitu-m-am cu sfînția sa părintele arhimandritul și năstavnicul sfintii mănăstiri Bistriții, chir Antonie, și cu tot soborul sfintii mănăstiri de mii-au lăsat pe Oprea țiganul cu doi copii al lui, însă pă Oprea mi l-au lăsat cu voia a tot săborul pentru multa cheltuială ce am cheltuit cu ceialalți în vremea foameții, de i-am scos de<n> foamete, și pentru cheltuiala ce am cheltuit cu Oprea țiganul, când făcuse o rană la un picior, de era să-i cază piciorul. Iar pentru doi copii ai lui mici, unul de ani trei și altul de 2 ani, i-am dat pe Sofiica țigancă, care o ține Miroslov țiganul, ce o am cumpărat de la sfînția sa părintele arhimandritul Hurezeanu în taleri 29, precum adeverează zăpisul sfînți<i>i sale. Și am dat și pe fata ei Elina, ce scrie mai sus, în locul acelor doi copii. Și după învoirea și tocmeala noastră mii-au dat sfînția sa mai sus-numitul arhimandrit și năstavnicul de la mănăstirea Bistrița, chir Antonie, carte de stăpânire pe Oprea țigan cu doi copii ai lui, întărită cu pecetea mănăstirii și cu iscăliturile a tot săborul.

Drept aceea, am dat și eu aceasta al meu adevărat zăpis la mâna sfînți<i>i sale părintelui Bistricianul și la tot soborul sfintii mănăstiri, ca de acum înainte să aibă a stăpâni sfânta mănăstire pe Sofiica țigancă cu fata ei cu bună pace, întărind zăpisul acesta cu iscălitura și pecetea mea.

Noiemvrie 8 dni, leat 7255 <1746>.

Iane Dâmbovicianu vtori logofăt¹.

ANIC, M-rea Bistrița, LXV/85.

Orig. rom., hârtie (30,5 x 44,5).

¹ Semnătură autografă.

II.

1749 (7257) ianuarie 29

Grigorie episcop Râmnicului¹.

† Adecă eu, Mariia, jupâneasa dumnealui Iane Dâmboviceanu vel clucer, fiica răposatului Fotii căpiténul Bălăcescu, dat-am acest credincios al meu zapis ca să fie dă întărire și dă mare credință la sfânta mănăstire Hurezii, sudstvo Vâlcea, unde să cinstesc Sfinții și Întocma cu Apostolii Împărații Costandin și Elena, și la mâna sfinți<i>i sale părintelui și fratelui meu Dionisie arhimandrit și egumen sfintei mănăstiri Hurezii și la tot săborul. Precum să să știe că, nefăcând Dumnezeu parte dă fii ca să mă pomenească și în lume mult am muncit și nici un folos nu am cunoscut, socotit-am dar și după moartea mea, unde ticăloasăle mele dă oase să vor odihni, care cu tot sufletul am iubit sfânta și dumnezeiască mănăstire Hurezii, pentru aceea am lăsat și eu după moartea mea să mi să aducă oasele la această sfântă mănăstire, oriunde mă vor îngropa și ori la ce biserică, sau la București, sau la Dâmbovicioară, să fie slobozi părinții și frati-mieu și părinții dă la mănăstire Hurezii ca să-mi ia oasele după trei ani și să mă ducă la sfânta și dumnezeiască mănăstire Hurezii, ca să le așaze după obiceiul în sfânta biserică, în tindă.

Iar cine nu mă va duce unde las eu să dea seama dă sufletu meu și să fie supt blestemul a toate sfintele săboară și fața lui Dumnezeu să nu vază. Așijderea și cine va întoarce, au eu, au alții, numai veri unde mi s-ar întâmpla moarte să fie volnici părinții dă la sfânta mănăstire Hurezii să mă ia, adecă oasele să le îngroape la această sfântă mănăstire.

Așijderea și dă să va găsi vreo scrisoare, sau vechie, sau noao, făcută dă mine până acum la altă parte, aceia să nu să crează, căci cu acest zapis al meu în loc dă diată întăresc și cu mare blestem las ca să ție acest zapis al meu. Și eu, pentru sufletul meu, încă las la sfânta mănăstire danie un sălaș dă țigani cu tot să[lașu]² lui, suflete 4, și viia mea cu tot locu și crama dă la Neméști, cu toate cumpărăturile dâmprejuru ei și moșia dă la Șușani, fără [...] dă pieste tot hotaru danie, fiindcă am⁴ cumpărat acel hotar cu zloți [...] și 2 inele dă aur, cu zamfir, taleri 100, și un left dă taleri 100 și 12 tipsii dă cositor i 12 talere, o masă mare cu peșchir, 30 dă măci dă stupi.

Drept aceea, am dat acest zapis al meu în loc dă diată la sfânta mănăstire Hurezii și la mâna părintelui și fratelui meu, chir Dionisie, și la tot săborul sfintei mănăstiri, să fie dă întărire și să aibă a stăpâni aceste ce să scriu mai sus cu bună pace dăspre tot neamul meu și dăspre rudele dumnealui soțului meu, Ilie Otetelișanu, că sânt ale mele bune și drepte dă zestre și dă la boiarul meu cel dântăiu date. Pentru aceea și eu le las pentru sufletul meu și al dumnealui la sfânta mănăstire, ca să aibă a stăpâni cu bună pace în veci.

Iar în urmă, cine nu va face precum scriu mai sus, sau părinții dă la sfânta mănăstire nu vor purta grija după trei ani să-mi aducă oasele dă unde vor fi îngropate sau cineva dăn rudele bărbatului meu, sau alte obrază dă vor fi ctitori la biserica ce mi să va fi îngropat trupu, unii ca aceia să dea seama dă sufletul meu și să fie supt blestemul a toate săboările și fața lui Dumnezeu să nu vază, partea și loc cu Iuda și afurisitu Ariia să aibă.

Și am făcut această diată dă a mea bunăvoie, fiind cu viață, care fiind sfânta mănăstire dăpărtată nu am așteptat când mi-aș fi cunoscut slăbiciunea atunci să fi făcut, ci am făcut-o dăn vreme și am dat la mănăstirea sfinți<i>i sale părintelui arhimandrit, egumen sfintei mănăstiri Hurezii, ca să o ducă să stea la mănăstire, și care după vreme năstavnici va fi sfintei mănăstiri, dacă Domnul Dumnezeu va chema pă sfinția <sa> și nu va trăi să-mi aducă oasele păcum scriu mai sus, oricare vor fi năstavnici să aibă a face precum scriu mai sus.

Și pentru mai adăvărată credință am iscălit mai jos și am pus și pecétea mea, ca să să crează.

Ghenarie 29 dni, leat 7257 <1749>.

Maria Dâmboviceanca clucereasa¹.

ANIC, M-rea Hurezi, V/50.

Orig. rom., hârtie (27 x 30), rupt la îndoituri, sigiliu inelar în tuș.

Copie, *ibid.*, ms. 449, f. 562^{r-v}.

¹ Semnătură autografă.

² Loc rupt în orig.

³ Două cuvinte corectate, ilizibile.

⁴ Inițial *iaa*, apoi corectat.

⁵ Loc gol în orig.

III.

1753 (7261) ianuarie 20

Grigorie episcop Râmnic adeverez¹.

† Diiata a doa ce am dat la mâna sfântului părintelui și fratelui meu Dionisie arhimandrit și egumen sfintei mănăstiri Hurezi pentru cele ce am avut de la soțul meu Ilie Otetelișanu și în diiata ce am fostu dat la mănăstirea Hurezi mai nainte nu s-au cuprins, precum va arată în jos, anume: și scule, și țigani, și altele ce am avut, la care fieștecare arată cu prețul lor ce le-am cumpărat și cui ce am lăsat și cu bani<i> ce să vor lua după acestea ce să facă și cui ce să dea, precum va arăta în jos anume.

Ghenarie 20 dni, 7261 <1753>.

Țiganii

- Tudor țiganu cu țiganca lui, Preda, și cu doi copii ai lui, anume Matei și soru-sa Ilinca;
 - Radu țigan cu țiganca lui, Stanca;
 - Costandin bucătar cu țiganca lui, Gherghina, i cu copii lui, Marin, Simioana, Ion, frate-său; acest sălaș l-am dat sfintei mănăstiri Hurezi pentru sufletul meu;
 - Nicola țigan cu țiganca lui, Ioana, și cu copi<i>i lor, anume Stana; acest sălaș l-am dat fraților meu, Costandin, Matei și Fota Bălăceștii, să-i împartă câte trei frații.
- Și mai las dumnealor inele [...] ² și o părêche de pafale de argint.

Sculele ce am lăsat să să vânză, să să dea pentru sufletul meu

- 2 inele cu zamfir, preț taleri 60;
- 1 inel cu diiamant ce l-am luat de schimbu de la dumnealui, preț taleri 70;
- 1 părêche de cercei cu zmaragdu și cu diiamant, preț taleri 80;
- 1 părêche cercei cu zmaragdu i mărgăritar, preț taleri 30;
- leftu de aur cu rubin, cu lanț de aur, preț taleri 50;
- 12 șiruri de mărgăritar, preț taleri 100;
- 1 părêche pafale de argint poleitu, preț taleri 24;
- carâta, preț taleri 150;
- 6 telegari, preț taleri 80;
- 150 taleri ce am la dumnealui Ianea Dâmboviceanu, soțul meu, împrumut cu zapis dumnealui.

Acestea toate las epitrop pă frate-meu Dionisie arhimandrit, egumen sfintei mănăstiri Hurezi, ca să le dea cui ce am rânduit, atâta sfintei mănăstiri, cât și fraților miei, precum scrie mai sus. Iar ce<i>alalți țigani, și scule, și carâta, și cai să să vânză toate aceste

și cu bani<i> ce-i va lua după acestea să-i dea pentru sufletul meu, precum va arăta mai jos:

- 50 taleri să dea la sfântul părinte episcop Râmnicului să-mi slujască un sărindar cu parastas și să-mi cetească molitfă de iertăciune la mormânt;

- 120 taleri să dea la sfintele mănăstiri i la bisericile noastre, la Telești, la Craiova, la Oteteliș, să-mi slujască câte un sărindar;

- 30 taleri să facă trei părechi de haine să dea la trei fete sărace.

Iar ce³ bani mai prisosesc să-mi facă pomenire la îngropare, la patruzăci de zile, la o jumătate de anu și la anul și al doilea anu, iar la al treilea anu las cu blestem, precum și în diiața ce am dat mai înainte la sfânta mănăstire Hurezi, de va fi viu sfinția fratele meu sau de să va întâmpla să moară înaintea mea, pre care va rândui Dumnezeu și Sfinții întocma ca Apostolii Împărați a fi năstavnici aceștii sfinte mănăstiri, îl rog și îl jur cu numele lui Dumnezeu să-mi mute o<a>sele oriunde voi fi îngropată și să le aducă la sfânta mănăstire Hurezii și să stăpânească sfânta mănăstire ce i-am dat în diiața dintâi. Iar acestea ce scriu mai sus să le vândă toate și să-mi facă pomenirile și sărindarele și altele ce am lăsat. Iar de vor mai prisosi bani și aceia să dea pentru sufletul meu, iar frații miei să n-aibă a căuta mai mult din ce le-am lăsat, pentru că eu ce am nu easte de la părinții miei, ci easte de la bărbatul meu cel dintâi și din agonisita⁴ mea.

Așijderea și boiaru meu, dumnealui Ianea Dâmboviceanu vel clucer, încă să n-aibă treabă la acestea că sint bune și drăpte ale mele și fiindcă acum sânt cu dumnealui în casă, acestea toate sânt la noi, iar după moartea mea să aibă dumnealui a da toate acestea ce scriu într-această diiață în mâna frăține-meu ca să le dea după cum sânt orânduite, iar eu de la dumnealui văz că nici o parte nu mi să face, că tot zice să facă diiață și până acum n-au mai făcut. Și eu am venit în casa dumnealui cu galbeni ungurești doaă sute și am scos și taleri 300 de la Bălăni și toți aceștea s-au cheltui la datoriile și⁵ trebile dumnealui, încă și eu cât am fost în casa dumnealui cu bani<i> miei m-am îmbrăcat. Ci de va face vreo diiață bună să mi să întoarcă din casa dumnealui bine, iar de nu să fie volnic frate-meu și sfânta mănăstire să caute acești bani la casa dumnealui și iar ce va lua să dea pentru sufletul meu și al părinților miei și al bărbat<ului> meu.

Iar carii nu va urma și nu va face toate câte s-au zis mai sus să va judeca cu sufletul meu înaintea lui Dumnezeu, că eu la vrémea bătrânéților mele mărturisescu cu sufletul meu că toate acestea sânt bune și drăpte ale mele.

Și pentru mai adevărata credință am iscălit și am pus și pecétea, fiind și alte mărturii iscăliți, vrednice de crezut.

Ghenarie 20 dni, 7261 <1753>.

Mariia cliucereasa Dâmboviceanca, sin Fota căpitan Bălăcescul

Antonie arhimandrit, igumen Bistriței, martor⁶.

ANIC, M-rea Hurezi, V/54.

Orig. rom., hârtie (16,5 x 43), sigiliu inelar în tuș.

Copie, *ibid.*, ms. 449, f. 562^v-563^v.

¹ Semnătură autografă, cu altă cerneală.

² Loc gol în orig.

³ чеа.

⁴ аконисита.

⁵ Corectat.

⁶ Semnături autografe.

IV.

1757 (7265) aprilie 8

/f. 1^r/ Foaia pentru cheltuiala ce s-au făcut la pomenirile dumneaei răposatei sorori-mea vornicesi Mariei.

Aprilie 8 dni, 7265 <1757>.

/f. 1^v/ *Foița de toată cheltuiala ce s-au cheltuit la moartea dumneaei jupânesei Mariei, aprilie 8 dni, marți.*

- 3 galbeni zermacupi la vlădica;
- 1 galben zermacupi la Mirău;
- taleri 8, bani 90, la 11 pol coți sandal;
- taleri 2, bani 12, pe 28 coți de cit;
- bani 110 pe 2 testele cit;
- bani 90 pe carne;
- taleri 1, bani 30, pentru colaci;
- taleri 28, bani 93, la făclii, ocă 17 și cu pla<ta> iar la ocă 6 ceară; dumnealui vornicu să facă acești bani;
- taleri 3 s-au dat la dascalul Costandin i la protopop i la popii ot <Sfânta> Ecaterina;
- taleri 2 la respetic;
- taleri 1 pol la tâmplari pentru tron;
- bani 72 la [...]¹;
- taleri 1, bani 105, la 250 de vasă;
- bani 60, la 30 păpuși de zmochine;
- bani 30 la miere și la lămâi²;
- taleri 8 la popa Tecșan pentru sărindare;
- taleri 1, bani 96, la 12 ocă orez;
- bani 30, la stafide roșii i negre;
- bani 40 la piperi;
- bani 72 la pol ocă zahar;
- bani 18 la șărbet;
- bani 30 la 12 dramuri șofran;
- bani 45 la 1 litră tămâie;
- bani 36 la 2 dramuri zmirnă;
- 1 pol taleri popii ce au mers la Dâmbovicioară.

Am luat de la sfinția sa părintele arhimandrit Hurezeanu împrumut taleri 27: 5 parale de i-am cheltuit la treaba mea.

La socoteala noastră, când ne vom socoti de cele ce am cheltuit la pomenirile răposatei soți<i>i mele Mariei, de va coprinde acești bani voi fi plătit, /f. 2^r/ iar de vor mai lipsi să-i plătesc. Și am iscălit mai jos, mai 13 dni, leat 1757.

Iane Dâmboviceanu vel vornic al Târgoviștei³.

Cheltuiala ce s-au făcut la 40^a de zile, mai 24 dni

- † 1300 ocă grâu, oca po bani 7, taleri 43, de s-au făcut 500 bulzi i 1200 pite;
- 20 taleri pă ceară ocă 20;
- 5 taleri la orez i piper i bumbac i tămâie;
- 7 taleri, 300 la 600 de vase;

- 15 taleri la 30 vedre vin, vadra bani 60;
- 10 taleri o vacă i 6 oi;
- 4 taleri la ocă 30 pște sărat i proaspăt;
- 13 taleri la parastas i 13 basmale i servete pă la părinți i poslușnici;
- 10 taleri un sărindar la Hurezi⁵.

/f. 2^v/ *Cheltuiala ce s-au făcut la pomenirea de jumătate dă an, octomvrie 8 dni, 7266 <1757>*

- 50 taleri la ocă 50, s-au făcut 800 bulzi i pite de împărțeală;
- 18 taleri la 18 ocă de ceară;
- 4 taleri la 600 vase;
- 20² taleri la 40 vedre dă vin;
- 14 taleri la 2 vaci i 7 oi;
- 7 taleri la 6 ocă pște sărat, po bani 12, i pște proaspăt;
- 3 taleri la 20 ocă orez, po bani 18 oca;
- 16 taleri la parastas cu șervete i basmale, un [...] ¹ cu flori, [...] ¹ și din bani ce s-au dat și la alți pslușnici;
- 10 taleri un sărindar la Hurezi;
- 9 taleri sărindar la Dâmbovicioară.

Aprilie 8 dni 7266 <1758> cheltuiala ce s-au făcut la anul

- 15 taleri la ocă 15 de ceară;
- 23 taleri la vedre de vin 46;
- 44 taleri la grâu ocă 44;
- 6 taleri la 900 de vase;
- 12 taleri la 3 vite dă vaci;
- 6 pol taleri la 6 oi i un miel;
- 3 taleri pște sărat;
- 5 taleri la 20 ocă orez, po bani 30 oca;
- 20 taleri la preoți, la parastas, i altor poslușnici care au ajutat;
- 10 taleri un sărindar la mănăstirea Hurezi.

ANIC, M-rea Hurezi, V/56.

Orig. rom., hârtie (11 x 33,5).

¹ Indescifrabil.

² Corectat.

³ Semnătură autografă.

⁴ Inițial a fost scris жѢМѢТАТЕ, apoi literele ce preced și urmează litera ѡ (= 40) au fost barate în orig.

⁵ Textul italicizat, ad. ulterior, altă cerneală.

V.

1764 iunie 7

Cinstite și cuvioase sfinte părinte chir popo Radule, de la Dumnezeu cel milostivu sănătate îți poftesc. Cu răvaș de altu nu am, fără decât iată că veni sfinția sa părintele arhimandrit pe acii. Ci sosind și Stan țiganu cu cheia să cauți să dai sfinți*<i>* sale cele ce

am însemnat într-această foaie mai jos, cele ce¹ vor fi închise în pivniță, iar cele ce vor fi afară le voi lua de la Tudor ȝigan și pe cele ce vei da vei lua însemnare de la sfinția <sa>.

Aceasta <ți scriu> și fii sfinția <ta> sănătos.

Iunie 7, 1764.

Al sfinți<i>i <ta> fii sufletesc Ioanu [...]².

† 1 pereche de fiară de plug;

† un lanțu de rădvan;

† 1 clondiriu de cositoriu;

† 1 toc de cuțite în lada cea den biserică.

ANIC, M-rea Hurezi, V/59 a.

Orig. rom., hârtie (11 x 31).

¹ Corectat.

² Indescifrabil.

VI.

1764 iunie 9

Duhovnice popa Radu din Dâmbovicioară sănătate! Iată că trimisăi pă popa al meu, ci să cauți să pui oameni să cauți oasăle răpoosatii¹ de le va fi iertat Dumnezeu, să le pui în ladă, precum îți scrie Ioniță și să stea în biserică, oricum să vor găsi. Să faci lucru pă taină, să nu știe niminea și să vie popa să ne spuie cum s-au găsit, ci oricum vor fi așa să stea în biserică, că venim cu arhiereu să le rădicu oricum vor fi. Și sfinția <ta> să șazi acoalea ca am să-ți plătescu și să mai vorbim și să grijiți casăle că vor să vie arhiereu și cu alți părinți. Și niscăi pște de să va găsi, că vom plăti cu bani. Și altele ce-ți scrie Ioniță să le cauți, când vom veni să fie gata. Aceasta-ți <scriu>, rămăi <sănătos>.

Iunie 9 dni, 1764.

Al sfinți<i>i <ta> frate,

Dionisie arhimandrit, igumen Hurezi².

ANIC, M-rea Hurezi, V/59 b.

Orig. rom., hârtie (11 x 31).

¹ Post *răpoosatii*, loc pătat în orig.

² Semnătură autografă.

ABREVIERI

<i>AARMSI</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Istorice
<i>AARMSL</i>	= Analele Academiei Române, Memoriile Secțiunii Literare
<i>AARPAD</i>	= „Analele Academiei Române”, seria II, București, 1879-1916
<i>AA.SS.</i>	= <i>Acta Sanctorum</i> , ed. Bollandisti, III ^a ediție, Parigi 1863-1870
<i>AB</i>	= Arhivele Basarabiei
<i>ACNSAS</i>	= Arhivele Consiliului Național pentru Studierea Arhivelor Securității
<i>AE</i>	= L'Année Epigraphique, Paris
<i>AIR</i>	= Arhiva Istorică a României
<i>AIAC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie Cluj
<i>AIIAI</i>	= Anuarul Institutului de Istorie și Arheologie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>AIIC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Cluj
<i>AIINC</i>	= Anuarul Institutului de Istorie Națională, Cluj
<i>AIIX</i>	= Anuarul Institutului de Istorie „A. D. Xenopol”, Iași
<i>ALIL</i>	= Anuarul de Lingvistică și Istorie Literară, Iași
<i>ALMA</i>	= <i>Archivum Latinitatis Medii Aevi</i> . Genève.
<i>AM</i>	= Arheologia Moldovei, Iași
<i>AMAE</i>	= Arhiva Ministerului Afacerilor Externe
<i>AmAnthr</i>	= American Anthropologist, New Series, Published by Wiley on behalf of the American Anthropological Association
<i>AMM</i>	= Acta Moldaviae Meridionalis, Vaslui
<i>AMMB</i>	= Arhiva Mitropoliei Moldovei și Bucovinei, Iași
<i>AMN</i>	= Acta Musei Napocensis
<i>AMR</i>	= Arhivele Militare Române
<i>AMS</i>	= Anuarul Muzeului din Suceava
<i>ANB</i>	= Arhivele Naționale, București
<i>ANC</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Cluj
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANG</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Județean Galați
<i>ANI</i>	= Arhivele Naționale, Iași
<i>ANIC</i>	= Arhivele Naționale Istorice Centrale
<i>ANR-Cluj</i>	= Arhivele Naționale, Cluj-Napoca
<i>ANR-Sibiu</i>	= Arhivele Naționale, Sibiu
<i>ANRM</i>	= Arhivele Naționale ale Republicii Moldova, Chișinău
<i>ANRW</i>	= Aufstieg und Niedergang der römischen Welt, Berlin-New York
<i>ANSMB</i>	= Arhivele Naționale. Serviciul Municipiului București
<i>ANV</i>	= Arhivele Naționale, Vaslui
<i>AO</i>	= Arhivele Olteniei
<i>AP</i>	= Analele Putnei
<i>APH</i>	= Acta Poloniae Historica, Varșovia
<i>AqLeg</i>	= <i>Aquila Legionis. Cuadernos de Estudios sobre el Ejército Romano</i> , Salamanca
<i>AR</i>	= Arhiva Românească
<i>ArchM</i>	= Archiva Moldaviae, Iași
<i>ArhGen</i>	= Arhiva Genealogică
<i>„Arhiva”</i>	= „Arhiva”. Organul Societății Științifice și Literare, Iași
<i>ArhMold</i>	= Arheologia Moldovei

ASRR	= Arhiva Societății Române de Radiodifuziune
AȘUI	= Analele Științifice ale Universității „Alexandru Ioan Cuza”, Iași
ATS	= Ancient Textile Series, Oxbow Books, Oxford și Oakville
AUAIC	= Arhiva Universității „Alexandru Ioan Cuza” din Iași
AUB	= Analele Universității „București”
BA	= <i>Biblioteca Ambrosiana</i> , Roma, Città Nuova Editrice
BAR	= Biblioteca Academiei Române
BArchB	= Bundesarchiv Berlin
BAR int. ser.	= British Archaeological Reports, International Series
BBRF	= Buletinul Bibliotecii Române din Freiburg
BCIR	= Buletinul Comisiei Istorice a României
BCMI	= Buletinul Comisiei Monumentelor Istorice
BCU-Iași	= Biblioteca Centrală Universitară, Iași
BE	= Bulletin Epigraphique
BF	= Byzantinische Forschungen, Amsterdam
BJ	= Bonner Jahrbücher, Bonn
BMI	= Buletinul Monumentelor Istorice
BMIM	= București. Materiale de istorie și muzeografie
BNB	= Biblioteca Națională București
BNJ	= Byzantinisch-Neugriechische Jahrbücher
BOR	= Biserica Ortodoxă Română
BS	= Balkan Studies
BSNR	= Buletinul Societății Numismatice Române
ByzSlav	= Byzantinoslavica
CA	= Cercetări arheologice
CAI	= Caiete de Antropologie Istorică
CartNova	= <i>La ciudad de Carthago Nova 3: La documentación epigráfica</i> , Murcia
CB	= Cahiers balkaniques
CBI	= <i>Der römische Weihebezirk von Osterburken. Corpus des griechischen und lateinischer Beneficiärer – Inschriften des Römischen Reiches</i> , Stuttgart
CC	= Codrul Cosminului, Suceava (ambele serii)
CCAR	= Cronica cercetărilor arheologice din România, CIMEC, București
CCh	= <i>Corpus Christianorum</i> , Turnhout
CChSG	= <i>Corpus Christianorum. Series Graeca</i>
CCSL	= <i>Corpus Christianorum Series Latina</i> , Turnhout, Brepols
CDM	= <i>Catalogul documentelor moldovenești din Arhivele Centrale de Stat</i> , București, vol. I-V; supl. I.
CDȚR	= <i>Catalogul documentelor Țării Românești din Arhivele Statului</i> , București, vol. II-VIII, 1974-2006
Chiron	= Chiron: Mitteilungen der Kommission für Alte Geschichte und Epigraphik des Deutschen Archäologischen Instituts, 1971
CI	= Cercetări istorice (ambele serii)
CIL	= <i>Corpus Inscriptionum Latinarum</i> , Berlin
CL	= Cercetări literare
CLRE	= <i>Consuls of the Later Roman Empire</i> , eds. R. S. Bagnall, A. Cameron, S. R. Schwartz, K. A. Worp, Atlanta, 1987
CN	= Cercetări Numismatice
CNA	= Cronica Numismatică și Arheologică, București
CSCO	= <i>Corpus Scriptorum Christianorum Orientalium</i> , Louvain
CSEA	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiae Aquileiensis</i> , Roma, Città Nuova Editrice
CSEL	= <i>Corpus Scriptorum Ecclesiasticorum Latinorum</i> , Wien, De Gruyter
CSPAMI	= Centrul de Studii și Păstrare a Arhivelor Militare Centrale, Pitești
CT	= Columna lui Traian, București

<i>CTh</i>	= <i>Codex Theodosianus</i> . Theodosiani, Libri XVI cum constitutionibus Sirmondianis, I, edidit adsumpto apparatu P. Kruegeri, Th. Mommsen, Hildesheim, 1970-1971
<i>Cv.L</i>	= Convorbiri literare (ambele serii)
„ <i>Dacia</i> ”, <i>N.S.</i>	= Dacia. Nouvelle Série, Revue d'archéologie et d'histoire ancienne, București
<i>DGAS</i>	= Direcția Generală a Arhivelor Statului
<i>DI</i>	= Diplomatarium Italicum
<i>DIR</i>	= <i>Documente privind istoria României</i>
<i>DIRRI</i>	= <i>Documente privind Istoria României. Războiul pentru Independență</i>
<i>DOP</i>	= Dumbarton Oaks Papers
<i>DTN</i>	= <i>Din trecutul nostru</i> , Chișinău
<i>DRH</i>	= <i>Documenta Romaniae Historica</i>
<i>EB</i>	= Études Balkaniques
<i>EBPB</i>	= Études byzantines et post-byzantines
<i>EDCS</i>	= <i>Epigraphik-Datenbank Clauss-Slaby</i> (http://www.manfredclauss.de/)
<i>EDR</i>	= <i>Epigraphic Database Roma</i> (http://www.edr-edr.it/default/index.php)
<i>EpigrAnat</i>	= Epigraphica Anatolica, Münster
<i>ERAsturias</i>	= F. Diego Santos, <i>Epigrafia Romana de Asturias</i> , Oviedo, 1959.
<i>EuGeSta</i>	= <i>Journal of Gender Studies in Antiquity</i>
<i>Gerión</i>	= Gerión. Revista de Historia Antigua, Madrid
<i>GB</i>	= Glasul Bisericii
<i>GCS</i>	= <i>Die Griechischen Christlichen Schriftsteller</i> , Leipzig, Hinrichs, 1897-1969
<i>GLK</i>	= <i>Grammatici Latini Keil</i>
<i>HEp</i>	= <i>Hispania Epigraphica</i> , Madrid
„ <i>Hierasus</i> ”	= <i>Hierasus</i> . Anuarul Muzeului Județean Botoșani, Botoșani
<i>HM</i>	= Heraldica Moldaviae, Chișinău
<i>HU</i>	= Historia Urbana, Sibiu
<i>HUI</i>	= Historia Universitatis Iassiensis, Iași
<i>IDR</i>	= <i>Inscripțiile din Dacia romană</i> , Bucurști-Paris
<i>IDRE</i>	= <i>Inscriptions de la Dacie romaine. Inscriptions externes concernant l'histoire de la Dacie</i> , I-II, Bucarest, 1996, 2000
<i>IGLN</i>	= <i>Inscriptions grecques et latines de Novae</i> , Bordeaux
<i>IGLR</i>	= <i>Inscripțiile grecești și latine din secolele IV-XIII descoperite în România</i> , București, 1976
<i>IILPecs</i>	= <i>Instrumenta Inscripta Latina. Das römische Leben im Spiegel der Kleininschriften</i> , Pecs, 1991
<i>ILAlg</i>	= <i>Inscriptions latines d'Algérie</i> , Paris
<i>ILB</i>	= <i>Inscriptiones Latinae in Bulgaria repertae. Inscriptiones inter Oescum et Iatrum repertae</i> , Sofia, 1989
<i>ILD</i>	= <i>Inscripții latine din Dacia</i> , București
<i>ILN</i>	= <i>Inscriptiones latines de Novae</i> , Poznan
<i>ILLPRON</i>	= <i>Inscriptionum Lapidarium Latinarum Provinciae Norici usque ad annum MCMLXXXIV repertarum indices</i> , Berlin, 1986
<i>ILS</i>	= <i>Inscriptiones Latinae Selectae</i> , 1892
<i>IMS</i>	= <i>Inscriptiones Moesiae Superioris</i> , Belgrad
<i>IN</i>	= „Ioan Neculce”. Buletinul Muzeului Municipal Iași
<i>ISM</i>	= <i>Inscripțiile din Scythia Minor grecești și latine</i> , București, vol. I-III, 1983-1999
<i>JGO</i>	= <i>Jahrbücher für Geschichte Osteuropas</i>
<i>JL</i>	= Junimea literară
<i>JRS</i>	= The Journal of Roman studies, London
<i>LR</i>	= Limba română
<i>Lupa</i>	= <i>Ubi Erat Lupa</i> (http://lupa.at/)
<i>MA</i>	= Memoria Antiquitatis, Piatra Neamț

<i>MCA</i>	= Materiale și cercetări arheologice
<i>MEF</i>	= <i>Moldova în epoca feudalismului</i> , vol. I-XII, 1961-2012, Chișinău
<i>MEFRA</i>	= <i>Mélanges de l'École française de Rome: Antiquité</i> , Roma
<i>MGH</i>	= <i>Monumenta Germaniae Historica inde ab anno Christi quingentesimo usque ad annum millesimum et quingentesimum auspiciis societatis aperiendis fontibus rerum Germanicarum medii aevi</i> , Berlin 1877-
<i>MI</i>	= Magazin istoric, București
<i>MIM</i>	= Materiale de istorie și muzeografie
<i>MM</i>	= Mitropolia Moldovei
<i>MMS</i>	= Mitropolia Moldovei și Sucevei
<i>MN</i>	= Muzeul Național, București
<i>MO</i>	= Mitropolia Olteniei
<i>MOF</i>	= Monitorul Oficial al României
<i>Navarro</i>	= M. Navarro Caballero, <i>Perfectissima femina. Femmes de l'élite dans l'Hispanie romaine</i> , Bordeaux, 2017.
<i>NBA</i>	= <i>Nuova Biblioteca Agostiniana</i> , Roma, Institutum Patristicum Augustinianum
<i>NDPAC</i>	= <i>Nuovo Dizionario Patristico e di Antichità Cristiane</i> , I, A-E, 2e edizione, Marietti, 2006; III, P-Z, 2e edizione, Marietti, 2008
<i>NEH</i>	= <i>Nouvelles études d'histoire</i>
<i>OI</i>	= Opțiuni istoriografice, Iași
<i>OPEL</i>	= <i>Onomasticon provinciarum Europae latinarum</i> , vol. I-IV, Budapesta-Viena, 1994-2002
<i>PG</i>	= <i>Patrologiae cursus completus, Series Graeca</i> , ed. J.-P. Migne, Paris, 1886-1912
<i>PIR</i>	= <i>Prosopographia Imperii Romani. Saec. I.II.III</i> , editio altera, Berlin.
<i>PLRE</i>	= <i>Prosopography of the Later Roman Empire</i> , 3 vol., eds. A. H. M. Jones, J. R. Martindale, and J. Morris, Cambridge, 1971-1992
<i>RA</i>	= Revista arhivelor
<i>RBAR</i>	= Revista Bibliotecii Academiei Române, București
<i>RC</i>	= Revista catolică
<i>RdI</i>	= Revista de istorie
<i>REByz</i>	= <i>Revue des Études Byzantines</i>
<i>RER</i>	= <i>Revue des études roumaines</i>
<i>RESEE</i>	= <i>Revue des études Sud-Est européennes</i>
<i>RGI</i>	= Revista Generală a Învățământului
<i>RHP</i>	= <i>Die römischen Hilfstruppen in Pannonien während der Prinzipatszeit. I: Die Inschriften</i> , Viena
<i>RHSEE</i>	= <i>Revue historique de Sud-Est européen</i>
<i>RI</i>	= Revista istorică (ambele serii)
<i>RIAF</i>	= Revista pentru istorie, arheologie și filologie
<i>RIB</i>	= <i>Roman Inscriptions of Britain</i> , Londra
<i>RIM</i>	= Revista de Istorie a Moldovei, Chișinău
<i>RIR</i>	= Revista istorică română, București
<i>RIS</i>	= Revista de istorie socială, Iași
<i>RITL</i>	= Revista de istorie și teorie literară
<i>RIU</i>	= <i>Die römischen Inschriften Ungarns</i> , Budapesta
<i>RJMH</i>	= The Romanian Journal of Modern History, Iași
<i>RM</i>	= Revista muzeelor
<i>RMD</i>	= <i>Roman Military Diplomas</i> , Londra
<i>RMM</i>	= <i>Römische Militärdiplome und Entlassungsurkunden in der Sammlung des Römisch-Germanischen Zentralmuseums</i> , Mainz
<i>RMM-MIA</i>	= Revista muzeelor și monumentelor, seria Monumente istorice și de artă
<i>RMR</i>	= Revista Medicală Română
<i>RRH</i>	= <i>Revue roumaine d'histoire</i>

<i>RRHA</i>	= Revue roumaine de l'histoire de l'art
<i>RRHA-BA</i>	= Revue Roumaine d'Histoire de l'Art. Série Beaux Arts
<i>RSIAB</i>	= Revista Societății istorice și arheologice bisericești, Chișinău
<i>Rsl</i>	= Romanoslavica
<i>SAHIR</i>	= Studia et Acta Historiae Iudaeorum Romaniae, București
<i>SAI</i>	= Studii și Articole de Istorie
<i>SANIC</i>	= Serviciul Arhivelor Naționale Istorice Centrale
<i>SCB</i>	= Studii și cercetări de bibliologie
<i>SCh</i>	= <i>Sources Chrétiennes</i> , Paris
<i>SCIA</i>	= Studii și cercetări de istoria artei
<i>SCIM</i>	= Studii și cercetări de istorie medie
<i>SCIV/SCIVA</i>	= Studii și cercetări de istorie veche (și arheologie)
<i>SCN</i>	= Studii și Cercetări Numismatice, București
<i>SCȘI</i>	= Studii și cercetări științifice, Istorie
<i>SEER</i>	= The Slavonic and East European Review
<i>SHA</i>	= <i>Scriptores Historiae Augustae</i>
<i>SJAN</i>	= Serviciul Județean al Arhivelor Naționale
<i>SMIC</i>	= Studii și materiale de istorie contemporană, București
<i>SMIM</i>	= Studii și materiale de istorie medie, București
<i>SMIMod</i>	= Studii și materiale de istorie modernă, București
<i>SOF</i>	= Südost-Forschungen, München
<i>ST</i>	= Studii Teologice, București
<i>StAntArh</i>	= <i>Studia Antiqua et Archaeologica</i> , Iași
<i>T&MBYZ</i>	= <i>Travaux et Mémoires du Centre de recherches d'histoire et de civilisation byzantines</i>
<i>ThD</i>	= Thraco-Dacica, București
<i>TR</i>	= Transylvanian Review, Cluj-Napoca
<i>TV</i>	= Teologie și viața, Iași
<i>ZPE</i>	= Zeitschrift für Papyralogie und Epigraphik
<i>ZSL</i>	= Zeitschrift für Siebenbürgische Landeskunde